

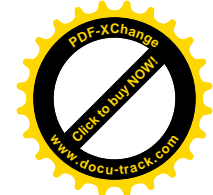
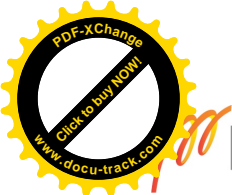
Kokemuksia kotoutumisesta

Maahanmuuttajaäidin ääni kotoutumisesta Espoossa

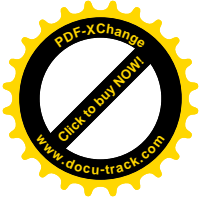
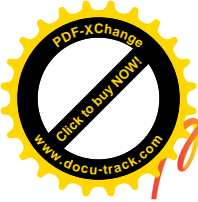
Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
22.11.2009

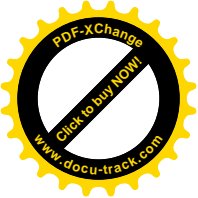
Hanna Peltonen

Koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaaliala	Sosionomi	
Tekijä/Tekijät		
Hanna Peltonen		
Työn nimi		
Kokemuksia kotoutumisesta: maahanmuuttajaäidin ääni kotoutumisesta Espoossa		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Syksy 2009	32 + 1 liite
TIIVISTELMÄ		
Opinnäytetyö tehtiin osana pääkaupunkiseudun kuntien Espoon, Helsingin ja Vantaan pakolaisten kotouttamistyön kehittämishanketta, Koto-hanketta. Hankkeessa jokaisella kunnalla oli oma kehittämiskohde. Espoon maahanmuuttajapalveluiden huolena oli kotiin jäävät, luku- ja kirjoitustaidottomat tai heikon koulutustaustan omaavat yksinhuoltajaäidit. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada näiden äitien ääni kuuluviin ja selvittää heidän kokemuksiaan kotoutumisesta Suomeen. Opinnäytetyön teorettinen viitekehys oli voimaantumisteorian ja kotoutumisen suhde. Opinnäytetyön aineisto kerättiin kvalitatiivisilla teemahaastatteluilla kevään 2009 aikana kolmelta Espoon maahanmuuttajapalveluiden asiakkaalta, jotka kaikki ovat tulleet pakolaisina Suomeen ja heillä oli heikko, alle viiden vuoden koulutustausta. Naiset haastateltiin kahdesti tulkin avulla. Litteroitu aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Naiset kuvailivat Suomessa asumisen olleen aluksi vaikeaa, mutta helpottuneen myöhemmin. Kotoutumisen käsitettä naiset eivät täysin ymmärtäneet. Se nähtiin kuitenkin positiivisena asiana ja naisten oma halu oli kotoutua ja sopeutua Suomeen. Kotoutumisen ehtona jokainen korosti suomen kielen oppimista. Suomen kielen opiskelun naiset halusivat olevan intensiivisempää kokopäiväistä opiskelua. Lisäksi lastenhoidon järjestymisen kurssin ajaksi koettiin välttämättömäksi. Naiset kokivat hallitsevansa omaa elämäänsä, vaikka he olivat vielä riippuvaisia muista ihmisistä. Naiset kertoivat tulevaisuuden tavoitteistaan päästä opiskelemaan ja työelämään. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että haastatellut naiset ovat motivoituneita kotoutumaan ja oppimaan suomen kieltä. Luku- ja kirjoitustaidoton kotiäiti vaikuttaa olevan haasteellinen yhdistelmä kotouttamisen palvelujärjestelmälle ja koulutuksen järjestäjän tulisi ottaa asiakaslähtöisemmin huomioon maahanmuuttajan omat tavoitteet kotoutumisensa suhteen. Yhtälaillla kotona olevalle äidille tulisi myös mahdollistaa pidempi aikainen ja intensiivisempi suomen kielen opiskelu heidän sitä halutessaan.		
Avainsanat		
kotoutuminen, maahanmuuttaja, pakolainen, voimaantuminen		

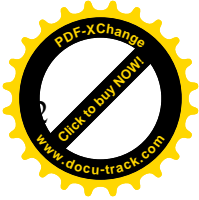
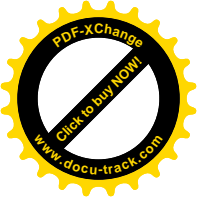

Degree Programme in		Degree	
Social Services		Bachelor of Social Services	
Author/Authors			
Hanna Peltonen			
Title			
Experiences of Integration: Voice of an Immigrant Mother in Espoo			
Type of Work	Date	Pages	
Final Project	Autumn 2009	32 + 1 appendix	
ABSTRACT			
This study was conducted as a part of the Koto-project which was a joint project by the municipalities of Espoo, Helsinki and Vantaa to develop the integration work done with refugees. In the project every municipality had its own development target. In Espoo the target group comprised single refugee mothers who were illiterate or had under five years of education. The purpose of this study was to examine the experiences of these women in their integration process. The theoretical framework of this study was the relation between empowerment theory and integration. The method used in this study comprised qualitative theme interviews, which were carried out by interviewing three refugee women in the spring of 2009. The women were interviewed twice. The transcription of the study material was analysed by the theming method. The women felt that living in Finland was difficult in the beginning. They did not understand what integration meant, but they saw it as a positive matter and they wanted to integrate. Learning Finnish was important to them. Otherwise integrating, studying and finding a job was not easy. The women wanted to study Finnish more intensively. It was necessary for the women that their children were taken care of while they were in class. The women felt that they managed their lives although they still were dependent on other people. They told about their future goals of studying and getting a place to work. As a conclusion one can state that the interviewed women were motivated to integrate into Finland and learn Finnish. An illiterate housewife seems to be a challenge to the service providers; they should take the wishes of an immigrant into better consideration. A mother staying at home should be provided with intensive study opportunities when requested.			
Keywords			
empowerment, immigrant, integration, refugee			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 MAAHANMUUTTAJUUS SUOMESSA	3
3 KOTOUTUMINEN	5
3.1 Kotoutuminen prosessina	5
3.2 Maahanmuuttajanaiset Suomessa ja Espoossa	7
4 PAKOLAISTEN VASTAANOTTO ESPOOSSA	8
4.1 Espoon maahanmuuttajapalvelut	8
4.2 Kotoutumisen palveluverkosto Espoossa	9
5 KOTO – HANKE 2007 – 2009	10
5.1 Koto - hanke	10
5.2 Espoon maahanmuuttajapalveluiden oma kehittämishanke	11
6 VOIMAANTUMINEN JA KOTOUTUMINEN	12
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
7.1 Tutkimuskysymykset	16
7.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu	17
7.3 Aineiston kuvaus	18
8 TULOKSET	19
8.1 Kokemuksia Suomessa asumisesta	19
8.2 Kotoutuminen	21
8.3 Suomen kielen opiskelu	22
8.4 Vapaus	23
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	24
10 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	27
11 LOPUKSI	29
LÄHTEET	31
LIITE 1	

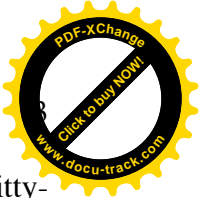
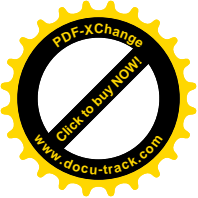
1 JOHDANTO

Maahanmuuttajien määrän lisääntyessä integroitumisen käsite, eli kotoutuminen, on noussut entistä ajankohtaisemmaksi käsitteeksi maahanmuuttokeskustelussa. Integraatiossa on pohjimmiltaan kyse sopeutumisesta valtakuntaan, mutta yhtäläillä valtaväestön on muututtava kohtamaan uudet kulttuurit ja väestöryhmät. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta (493/1999) määrittelee kotoutumisen maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kotoutumista voidaan tarkastella monella eri tasolla, mutta loppujen lopuksi kyseessä on hyvin subjektiivinen prosessi. Kotoutumista edistävien toimenpiteiden kuitenkin kritisoidaan olevan varsin viranomais- ja työelämäkeskeisiä.

Pääkaupunkiseudun kuntien Espoon, Helsingin ja Vantaan maahanmuuttoyksiköt käsittelevät kotoutumiseen liittyviä kysymyksiä yhteisen hankkeen, Koto-hankkeen avulla. Hankkeen tavoitteena on kehittää pääkaupunkiseudun maahanmuuttajien kotouttamistyön työmalleja ja osaamista. Pääkaupunkiseudun maahanmuuttoyksiköillä on vankka asiantuntijuus maahanmuuttoasioista, jota on kertynyt yli 20 vuoden ajalta. Työ on kehittynyt paljon, mutta kehittämistyötä tarvitaan edelleen.

Koto - hankkeessa jokaisella kunnalla on myös oma, itse valittu kehittämiskohde. Espoon maahanmuuttajapalvelut valitsi kehittämiskohteeksi luku- ja kirjoitustaidottomat ja vähäisen koulutaustan omaavat kotiäidit, jotka ovat työvoimapolitiittisten kotouttamistoimenpiteiden ulkopuolella. Opinnäytetyön tavoitteena on saada kokemuksia kotoutumisesta espoolaisilta luku- ja kirjoitustaidottomilta tai alle viiden vuoden koulutaustan omaavilta kotiäideiltä, heidän itsensä kertomana. Miten he kokevat oman kotoutumisensa ja miten he kehittäisivät toimenpiteitä, joilla Suomen yhteiskunta heitä pyrkii kotouttamaan. Nämä naiset jäävät kotiin hoitamaan lapsia eivätkä siten välttämättä pysty osallistumaan suomen kielen opiskeluun ja ovat näin suuremmassa vaarassa syrjäytyä. Kielen oppiminen on ehdoton edellytys kotoutumiselle, mitä myös haastattelemani naiset korostivat vastauksissaan.

Olin kolmannessa työharjoittelussa Espoon maahanmuuttajapalveluissa keväällä 2009, jossa pääsin näkemään ihmisiä kotoutumisen eri vaiheissa sekä tutustumaan niihin toimenpiteisiin, joilla Suomen yhteiskunta pyrkii kotouttamaan maahanmuuttajia. Kevään

aikana olin tiiviisti mukana Koto-hankkeen teemapajoissa, joissa kotoutumiseen liittyviä teemoja käsiteltiin niin asiakkaan kuin työntekijän näkökulmasta. Työharjoitteluun oli mahdollista yhdistää opinnäytetyön teko ja tämä opinnäytetyö on tehty tilaustyönä Espoon maahanmuuttajapalveluille. Harjoittelun aikana tehdyt havainnot ja saadut kokemukset mahdollistivat tämän opinnäytetyön teon. Ilman työharjoittelukokemusta opinnäytetyön tekoon vaadittu ymmärrys maahanmuuttoasioista ei olisi syntynyt.

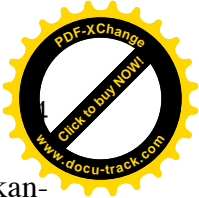
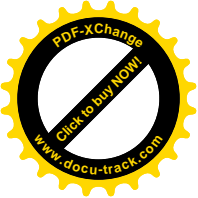
Opinnäytetyön teoreettiseksi viitekehikseksi valittu voimaantumisteoria antaa uuden näkökulman tarkastella kotoutumista. Kotoutuminen on subjektiivinen prosessi, jossa yksilö voi valita eri strategioita kotoutumiselleen (Liebkind 2000: 20). Voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa, hän määrää itse itsensä ja on vapaa ulkoisesta pakosta. Voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi eikä voimaa voida siirtää toiselle. (Siitonen 1999: 93, 161.) Voimaantuminen voi onnistua vain jos se on oppimisen käytäntö, joka on yhteydessä yksilön joka päivään kokemuksiin ja jos se rakentuu tiedollisten, tunneperäisten ja kulttuuristen voimavarojen varaan (Stromqvist 1995: 18).

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastatteluja. Opinnäytetyössä on kaksi osaa. Teoriaosassa käyn läpi maahanmuuttajuutta, kotoutumista, pakolaisten vastaanottoa ja voimaantumisteoriaa koskevaa kirjallisuutta. Lisäksi esittelen Koto-hankkeen. Opinnäytetyön toisessa osassa käyn läpi tutkimuksen toteutuksen, tulokset ja johtopäätökset. Lopuksi pohdin tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

Espoon osahankkeen ja opinnäytetyöni aihe ovat saaneet kiitosta käytännön työkentällä. Kotiäitien kotoutumisen tukeminen on haaste tämän hetken palveluverkostossa. Opinnäytetyön tulokset osoittavat, kuinka viranomaisilla ja maahanmuuttajilla on hieman eri käsitykset kotoutumisesta ja kotoutumisen keinoista.

2 MAAHANMUUTTAJUUS SUOMESSA

Vuonna 2008 Suomessa asui noin 143 000 ulkomaan kansalaista (Väestönrekisterikeskus 2009). Suomeen muutetaan ja tullaan eri syistä, töihin, opiskelemaan tai hakemaan turvaa. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan ulkomaalaista syntyperää olevaa ihmistä, joka syystä tai toisesta muuttaa toiseen maahan. Maahanmuuttaja on yleiskäsite, jota käytetään

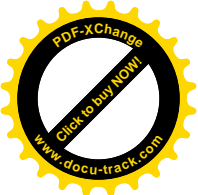
tään kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä kuten pakolaisia, turvapaikanhakijoita, siirtolaisia ja paluumuuttajia. (Ahaa-avaimia 2006.) Suomalainen maahanmuuttopolitiikka on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana pakolaispoliittisesta painotuksesta työperäisen maahanmuuton edistämiseksi (Jaakkola 2009: 11).

Suomeen tullaan pääasiassa työn, elinkeinon harjoittamisen tai perhesiteen perusteella. Oleskelulupia edellä mainituin perustein haettiin vuonna 2008 yhteensä 22 904 kappaletta. Suurimmat hakijaryhmät kansalaisuuksittain olivat Venäjältä, Kiinasta ja Intiasta. (Maahanmuuttovirasto 2009.) Suomesta turvapaikkaa vuonna 2008 haki enemmän ihmisiä kuin koskaan ennen. Turvapaikkaa haki silloin 4035 henkilöä ja suurimmat hakijaryhmät kansalaisuuksittain olivat Irak, Afganistan ja Somalia. Naisia kaikista hakijoista oli 23 %. Turvapaikanhakijoiden määrä on ollut suuri myös vuoden 2009 alusta. Pelkästään kesäkuuhun 2009 mennessä turvapaikanhakijoita oli 2679 henkilöä, joista naisia oli 22 %. (Maahanmuuttovirasto 2009.)

Turvapaikanhakija on henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta kotimaansa ulkopuolelta. Turvapaikkahakemus on jätettävä maahan tullessa tai mahdollisimman pian maahantulon jälkeen. Turvapaikanhakijan pakolaisuusasema todetaan vasta hakemukseen annetulla päätöksellä, joten pakolainen - sanaa tulisi välttää ennen kuin päätös on annettu. Viime vuosina monet turvapaikanhakijoista ovat saaneet oleskeluluvan suoje-
luntarpeen tai muun inhimillisen syyn perusteella. (Maahanmuuttovirasto 2009.)

YK:n pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan pakolainen on henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen, tai poliittisen mielipiteen johdosta ja joutunut siksi pakenemaan kotimaastaan. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR (YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun virasto) toteaa olevan pakolainen. Oleskeluluvan voi saada myös suoje-
lun tarpeen perusteella tai muun inhimillisen syyn vuoksi. (Maahanmuuttovirasto 2009.)

Suomi vastaanottaa myös kiintiöpakolaisia, jotka UNCHR on todennut olevan pakolaisia ja joille on myönnetty maahantulolupa. Pakolaiskiintiö vahvistetaan valtion talousarviossa joka vuodelle erikseen ja monen vuoden ajan Suomen kiintiö on ollut 750 henkilöä. Maailmassa kiintiöpakolaisia vastaanottavia maita on 15. Vuonna 2008 Suomi vastaanotti 737 kiintiöpakolaista eli Suomi ei täyttänyt omaa kiintiötään. (Maahanmuut-

tovirasto 2009.) Perheenyhdistämishjelman kautta maahan tullut on henkilö, joka on Suomessa oleskelevan pakolaisen perheenjäsen ja jolle Suomessa oleskeleva perheenjäsen on hakenut oleskelulupaa (Martikainen – Tiilikainen: 18).

Paluumuuttaja on ulkomailta Suomeen muuttava ulkosuomalainen, jolla on suomalaiset sukujuuret tai muuten läheinen yhteys Suomeen ja voi siten tietyin edellytyksin saada oleskeluluvan Suomeen. Espoon maahanmuuttajapalveluiden tuen piiriin kuuluvat ainoastaan inkerinsuomalaiset paluumuuttajat, jotka ovat entisen Neuvostoliiton alueelta. (Maahanmuuttovirasto 2009.)

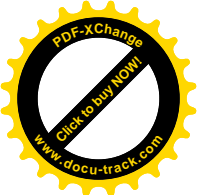
3 KOTOUTUMINEN

3.1 Kotoutuminen prosessina

Kotoutuminen eli yhteiskuntaan integroituminen on hyvin subjektiivinen prosessi. Integraatiolla tarkoitetaan sitä prosessia, jonka aikana maahanmuuttaja asettuu ja tulee osalliseksi uuteen ympäristöön sosiaalisesti, taloudellisesti ja poliittisesti. Viranomais- ja tutkimuskielellä puhutaan kotoutumisesta. (Martikainen – Tiilikainen 2007: 19.)

Sopeutuminen tapahtuu eri tahdissa eri elämän osa-alueilla (Martikainen – Tiilikainen 2007: 19). Kulttuurien kohtaamisesta johtuvaa muutosprosessia kutsutaan akkulturaatioprosessiksi (Liebkind 2000: 13). Kotoutumisen aste voi maahanmuuttajilla olla hyvinkin erilainen ja kotoutumisen asteen mittaaminen on vaikeaa. Maahanmuuttaja voi valita kotoutumiseensa erilaisia strategioita kuten mukautuminen tai syrjäytyminen (kts. Liebkind 2000: 20; Martikainen - Tiilikainen 2007: 19). Prosessi nähdään kaksisuuntaisena, jossa vähemmistöryhmän sopeutuessa enemmistökulttuurin odotetaan muuttuvan ja sopeutuvan samalla monikulttuurisuuteen. Prosessissa enemmistö- ja vähemmistöryhmät vaikuttavat toisiinsa (Liebkind 2000: 14, 22).

Maahanmuuttajien kotouttamislaissa kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kotouttaminen on viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä

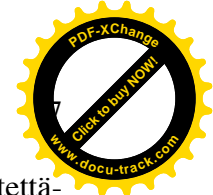
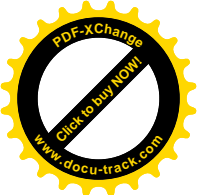
suunniteltaessa ja järjestettäessä. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapai-
kanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.)

Suomessa Sisäasiainministeriö vastaa maahanmuuttajien kotouttamisesta. Sisäasiainmi-
nisteriö ohjaa työvoima- ja elinkeinokeskuksia, joilla on alueellinen vastuu maahan-
muutto- ja kotouttamisasioista. Kunnan tehtävänä taas on järjestää kotoutumista edistä-
viä ja tukevia toimenpiteitä sekä palveluja maahanmuuttajille. Kunnalla on myös koor-
dinointivastuu palveluiden yhteensovittamisesta maahanmuuttajille heidän tarpeet huo-
mioon ottaen.

Kotouttamisen tavoitteena on, että maahanmuuttajat voivat osallistua suomalaiseen yh-
teiskunnan toimintaan kuten muutkin maassa asuvat. Suomessa kotikunnan saaneella
työttömällä, työmarkkinatuen ja /tai toimeentulotuen piirissä olevalla maahanmuuttajal-
la on oikeus kotoutumissuunnitelmaan ja siinä sovittuihin palveluihin. Suunnitelmakau-
den aikainen toimeentulo turvataan kotoutumistuella. Kotoutumissuunnitelma tehdään
sen jälkeen, kun muuttaja on merkitty pysyvästi Suomessa asuvaksi väestötietojärjes-
telmään. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta, mutta sitä voidaan tar-
vittaessa pidentää viiteen vuoteen. (Sisäasiainministeriö 2009.)

Kotoutumista voidaan tarkastella yksilön, perheen, yhteisön sekä yhteiskunnan tasolla.
Siihen vaikuttaa monet eri tekijät, joista sukupuoli on yksi. (Tiilikainen – Martikainen
2007: 24.) Kotoutumista käsittelevät artikkelit ja tutkimukset lähestyvät aihetta lähes
yksinomaan työllistymisen kautta. Säävälä (2007: 11) toteaa viitatessaan kotoutumislain
määritelmään kotoutumisesta, ettei laki ota lainkaan huomioon kotiäitiyden mahdolli-
suutta: ”Maahanmuuttajan tavoitteena on osallistua työelämään”. Artikkeleista ja tutki-
muksista saa käsityksen, että kotoutuminen on yhtä kuin työllistyminen (kts. Martikai-
nen - Tiilikainen 2007, Tiilikainen 2008). Tutkimusten mukaan maahanmuuttajien läh-
tökohdat vaihtelevat. Koulutuksen taso samoin kuin lähtömaa vaikuttavat työllisyyteen.
Heikosti koulutetuilla on heikompi asema työmarkkinoilla, mutta myös korkeasti koulu-
tetuilla voi olla vaikeaa löytää töitä tai sopeutua koulutustasoa vastaamattomaan työhön,
esimerkiksi siivoojaksi. Kaikille yhtenäisten tukitoimien löytäminen on haastavaa. (Jo-
ronen 2007: 285-308.)

Luku- ja kirjoitustaidoton yksinhuoltaja on sivuutettu tutkimuksissa lähes täysin. Tode-
taan, että yksinhuoltajat ovat yleisemmin työttöminä ja tietyissä kieliryhmissä syyksi

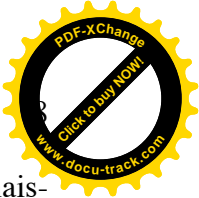
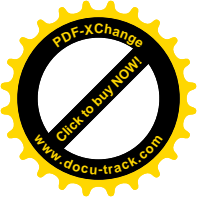
mainitaan suurempi lapsiluku, joka luonnollisesti vaikuttaa työmarkkinoiden käytettävyyteen (Joronen 2007: 306). Näiden naisten kotoutumisen kokemuksista ei löydy tutkimustietoa. Minna Säävälän (2007: 58) haastatteleminen naisten mukaan kotona lapsia hoitavien naisten integroitumiseen ja palveluihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Luku- ja kirjoitustaidottomuutta on erilaista. Primaarilukutaidoton ei osaa lukea millään kielellä eikä hänellä ole kokemusta koulunkäynnistä välttämättä lainkaan. Myöskään opiskelutaidot eivät ole kehittyneet koulunkäynnin puutteen vuoksi. Sekundaarilukutaidottomat ovat käyneet koulua kotimaassaan jonkin verran ja osaavat lukea jollakin muulla kuin latinalaisella kirjaimistolla. Lukutaito on kuitenkin puutteellinen tietoyhteiskunnan vaatimusten näkökulmasta. Opiskelutaidot voivat olla heikkoja koulunkäynnin puutteen vuoksi. (Opetushallitus 2006: 10.)

3.2 Maahanmuuttajanaiset Suomessa ja Espoossa

Suomen maahanmuuttajaväestöstä noin puolet on naisia (Martikainen – Tiilikainen 2007: 15). Maahanmuuttajanaisista tehty tutkimus on usein kulttuurisidonnaista, tietyistä kulttuuriryhmistä tehtyä tai sitten työllistymisestä tehtyä tutkimusta. Muun muassa somalinaisten, kosovonalbaanien ja venäläisten maahanmuuttajien kokemuksia on tutkittu haastattelututkimuksilla (esimerkiksi Säävälä 2007, Tiilikainen 2003, Marjeta 2001), mutta on tutkittu myös yleisemmin maahanmuuttajanaisten kokemuksia liittyen eri teemoihin, esimerkiksi väkivallasta, päivähoidosta ja yhdistystoiminnassa mukana olemisesta (kts. Martikainen - Tiilikainen 2007). Maahanmuuttajia käsitellään usein yhtenäisenä ryhmänä, mutta eri kulttuuriryhmissä ja maahanmuuttajien taustoissa on eroja. Pakolaisilla raskaat kokemukset ovat määrittämässä elämää Suomessa. (Tiilikainen - Martikainen 2007: 401, 402.)

Työllistymisen näkökulmasta maahanmuuttajanaiset ovat työllistyneet miehiä selvästi heikommin koulutustasosta, lähtömaasta ja asuinalueesta riippumatta (Joronen 2007: 285-311). Minna Säävälä (2007: 5) toteaa, että maahanmuuttajanaiset ovat alttiita joutumaan seksuaalisuuteen, lisääntymiseen ja perheeseen liittyvien roolien ja odotusten ristipaineeseen. Maahanmuuttajanaيسilla yksinhuoltajuus on huomattavasti yleisempää kuin maahanmuuttajamiehillä (Martikainen - Tiilikainen 2007: 56).

Kielitaidottomuus ja tietämättömyys asioista ovat yleisiä ongelmia etenkin pakolaisnaisten keskuudessa. Haastattelututkimuksissa koulutetut naiset korostavat suomen kielen lähes täydellistä osaamista, jotta he pystyvät menestymään suomalaisilla työmarkkinoilla (Säävälä 2007: 59, Tiilikainen 2008: 94).

Toukokuussa 2008 asiakkaita Espoon maahanmuuttajapalveluissa oli yhteensä 313. Asiakkaista noin puolet oli naisia, joista yli 70 % on äitejä. Luku- ja kirjoitustaidottomia arvioidaan olevan 31 % naisista. Heikon, eli alle viiden vuoden koulutustaustan omaavia naisia oli 22 %. Noin 60 % lapsista asuu perheessä, jossa äiti on luku- ja kirjoitustaidoton tai hänellä on alle viiden vuoden koulutus.

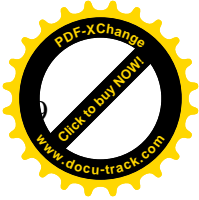
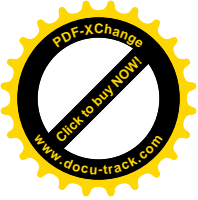
Maaliskuussa 2009 tehdyn uuden tilaston mukaan äitejä oli 53, joista 27 oli luku- ja kirjoitustaidottomia. Yksinhuoltajia oli 19, joista 10 oli luku- ja kirjoitustaidotonta. Lapsia heillä oli 30. Luvut perustuvat Espoon maahanmuuttajapalveluiden omaan selvitykseen järjestelmällisen tilastoinnin puuttuessa.

Maahanmuuttajaryhmistä etenkin luku- ja kirjoitustaidottomat, suurilapsisten perheiden äidit, yksinhuoltajat sekä väkivallan kohteeksi joutuneet naiset ovat suurimmassa syrjäytymisvaarassa. Erityisesti nämä ryhmät ovat riippuvaisia kotoutumistoimenpiteistä. (Lampelto - Silventoinen 2008: 1.) Sosiaalisten tukiverkoston ja viranomaisten tarjoamien palveluiden puuttuessa maahanmuuttajaäidin yksinhuoltajuus voi olla keskeinen arjesta selviytymistä, kotoutumista ja työllistymistä vaikeuttava tekijä (Martikainen – Tiilikainen 2007: 27).

4 PAKOLAISTEN VASTAANOTTO ESPOOSSA

4.1 Espoon maahanmuuttajapalvelut

Maahanmuuttajapalvelut on osa Espoon sosiaali- ja terveystoimea. Espoon kaupungin maahanmuuttajapalveluihin kuuluu pakolaisten ja paluumuuttajien vastaanotto ja kotouttaminen, alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanotto, monikulttuuriset toimintakeskukset sekä nuorten maahanmuuttajien koulun (Numa) erityisohjaaja. Maahanmuuttajapalveluiden esimies on maahanmuuttajatyön koordinaattori. (Espoon kaupunki 2008.)

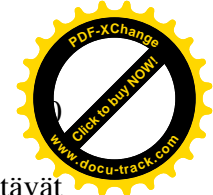
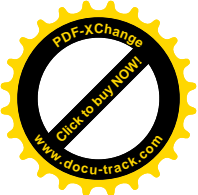
Pakolaiset ovat maahanmuuttajapalveluiden asiakkaina kotouttamissuunnitelmaan oikeuttavan kolmen vuoden ajan ja inkerinsuomalaiset paluumuuttajat vuoden ajan ensimmäisestä väestörekisterimerkinnästä. Espoon maahanmuuttajapalvelut tukee asiakkaitaan kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan yhteistyössä eri viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Maahanmuuttajapalveluissa työskentelee yhteensä 13 työntekijää. Yksikössä on johtava sosiaalityöntekijä ja kaksi sosiaalityöntekijää sekä 4 ohjaajaa. Sairaanhoidaja antaa asiakkaille konsultaatiota terveysasioissa ja järjestää terveyskeskuksessa tehtävän maahantulotarkastuksen. Psykiatrinen sairaanhoidaja tapaa asiakkaita tarvittaessa, jos heillä on psyykkisiä vaikeuksia. Kotoutumistuen päätökset tekee yksikössä yksi etuuskäsittelijä ja lisäksi yksikössä työskentelee toimistos sihteeri. (Oksanen 2009.)

Espoossa on neljä monikulttuurista toimintakeskusta, jotka ovat avoimia kaikille. Toimintakeskuksista saa ohjausta ja neuvontaa. Toimintakeskuksissa on monipuolista toimintaa ja niissä kokoontuu erilaisia ryhmiä. Osa toiminnasta järjestetään yhteistyössä eri järjestöjen kanssa. Espoon toimintakeskukset ovat toimintakeskus Veturi Espoon keskuksessa, Kivenkolo Espoonlahdessa, Alma Leppävaarassa ja Laituri Matinkylässä, jossa ohjaus- ja neuvontatoimintaa ei toistaiseksi järjestetä. Järjestöjen ryhmätoimintaa koordinoi Laiturissa toistaiseksi kulttuuriyhdistys Lekka. Toimintakeskusten toiminnan tulevaisuus on tällä hetkellä epävarma. (Oksanen 2009.)

Espoon kaupungin vastuulla on lisäksi alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden vastaanotto. Ryhmäkoti Ingas koordinoi lasten vastaanottoa Suomessa. Lapset asuvat Ingaksessa tai Siltatalon tukiasuntolassa heidän odottaessaan turvapaikkahakemukseensa liittyvää ulkomaalaispoliisin kuulustelua ja Maahanmuuttoviraston puhuttelua. Niiden jälkeen alaikäiset muuttavat maan muihin ryhmäkoteihin. (Oksanen 2009.)

4.2 Kotoutumisen palveluverkosto Espoossa

Kotoutumisen tueksi on olemassa monenlaisia tukitoimia ja koulutuksia. Kielitaitoa ja yhteiskunnan tuntemusta voi opiskella esimerkiksi kansalais- ja työväenopistoissa, aikuislukioissa, kansanopistoissa tai avoimissa korkeakouluissa. Työvoimakoulutukset ovat yksi tärkeä osa maahanmuuttajan koulutusta. Suomen tai ruotsin kielen opiskelun ohessa koulutuksessa annetaan tietoa yhteiskunnasta ja työelämästä sekä usein koulu-

tuksen yhteydessä on työharjoittelujakso. Työvoimapolitiittiset, koko päivän kestävät kurssit ovat kuitenkin kotiäitien ulottumattomissa.

Työväenopiston järjestämiä kursseja on tarjolla alkeistasolta jatkotasolle. Työväenopisto pyrkii järjestämään alkeiskursseille lastenhoidon yli 1- vuotiaille lapsille, mutta tois- taiseksi se on toteutunut yksittäistapauksissa. Tällaiset kurssit järjestetään yleensä noin kaksi kertaa viikossa muutaman tunnin ajan. (kts. esimerkiksi Espoon työväenopisto 2009.)

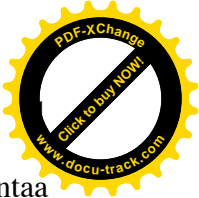
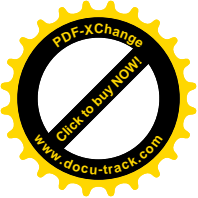
Espoossa järjestetään myös erityisesti naisille suunnattua kielikoulutusta. Zonta - nimi- nen järjestö yhdessä Suomen UNIFEM:n kanssa järjestää Luetaan Yhdessä - hankkeen avulla ilmaista kielikoulutusta vapaaehtoisvoimin lukutaidottomille tai heikosti suomea osaaville maahanmuuttajanaaisille. Luetaan Yhdessä- ryhmät täydentää viranomaistoi- mintaa ja ryhmien toiminnan tavoitteena on edistää maahanmuuttajanaisten integroitu- mista suomalaiseen yhteiskuntaan. Zonta-naisten ryhmiä on tällä hetkellä kolmessa toi- mintakeskuksessa, jokaisessa alkeisryhmä ja jatkoryhmä kerran viikossa ja lasten mu- kana oloon suhtaudutaan myönteisesti. (Luetaan Yhdessä - hanke 2009.)

Espoon monikulttuurisissa toimintakeskuksissa järjestetään erilaisia ryhmätoimintoja, jotka on suunnattu naisille. Toiminnasta vastaavat joko toimintakeskukset tai erilaiset järjestöt. Espoossa lisäksi asukaspuistot, avoimet päiväkodit ja neuvolat on huomattu tärkeiksi toimijoiksi maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukemisessa.

5 KOTO – HANKE 2007 – 2009

5.1 Koto - hanke

Pääkaupunkiseudun kotouttamistyön kehittämishanke eli Koto-hanke on Espoon maa- hanmuuttajapalveluiden, Helsingin Maahanmuuttoyksikön ja Vantaan maahanmuuttaji- en yhteispalvelutoimiston yhteinen kehittämishanke vuosille 2007 – 2009. Sen tavoit- teena on kehittää pääkaupunkiseudun maahanmuuttajien kotouttamistyön työmalleja ja osaamista. Työmallien pohjalta tavoitteena on luoda seudullisesti yhtenäistä kotoutta- mistyön osaamista kehittävä malli.

Hankkeen visio on, että ”Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla kotouttamistyö rakentaa yhdessä pääkaupunkiseudulle tulevan maahanmuuttajan kanssa hänelle ja hänen perheelleen pohjaa elää tarpeeksi hyvää elämää” (Lampelto - Silventoinen 2008: 3). Hankkeen tavoitteet rajattiin niin, että kehittämishanke keskittyy ensisijaisesti kotouttamislain perusteella tehtävään sosiaalialan työhön pakolaisten ja paluumuuttajien kanssa sekä miten siirtymä onnistuu asiakkaiden siirtyessä erityispalvelusta alueiden peruspalveluihin (Lampelto - Silventoinen 2008: 3).

Jokaisella pääkaupunkiseudun maahanmuuttoyksiköllä on hankkeen sisällä omat kehittämishankkeensa. Hankkeiden teemat muodostuivat yksiköille tärkeistä ja ajankohtaisista aiheista, joiden avulla ne vastasivat hankkeen peruskysymyksiin ja teeseihin, jotka on kirjattu hankkeen toimintasuunnitelmaan (Lampelto - Silventoinen 2008). Omien kehittämishankkeiden lisäksi, kehittämistyötä on tehty pienemmissä työryhmissä, jotka koottiin kaikkien hankkeeseen osallistuneiden maahanmuuttajayksiköiden työntekijöistä. Työryhmien työpajoissa pohdittiin muun muassa tiedon ja taidon merkitystä käytännön kotouttamistyössä.

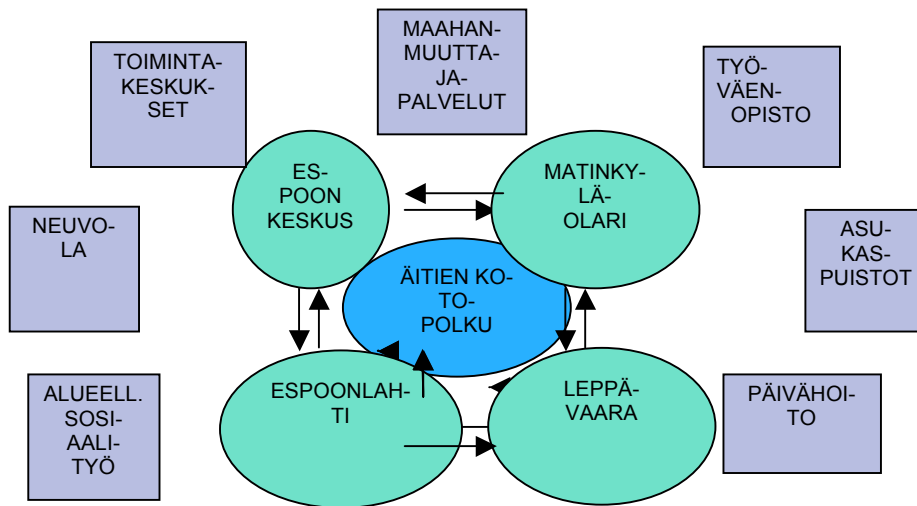
5.2 Espoon maahanmuuttajapalveluiden oma kehittämishanke

Espoon maahanmuuttajapalveluissa valittiin omaksi kehittämishankkeeksi ”Naisen ja äidin kotoutumispolku Espoossa – työn arviointi”. Kehittämishankkeen tavoitteena on muun muassa paikantaa kotoutumisen mahdolliset viranomaisesteet, löytää luku- ja kirjoitustaidottoman naisen, yksinhuoltajaäidin omat tavoitteet kotoutumiselle sekä varmistaa, että näitä äitejä tuetaan oikeaan aikaan. Samalla tavoitteena on tehdä omaa kehittämistyötä näkyväksi.

Hankkeen aikana järjestettiin teematyöpajoja lokakuussa 2008 sekä maaliskuussa 2009, joissa eri toimijoiden kanssa pohdittiin, miten äitien kotoutumista voidaan tukea. Yhteistyön toimijoiksi valikoituivat neuvolat, päivähoito ja työväenopisto. Teematyöpajoissa pohdittiin yhteisesti, millainen kotoutumispolku on Espoossa, miten kaikki osaaminen saadaan työhön mukaan ja kuinka varmistetaan yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Monen äidin suomen kielen opiskelu keskeytyy tai on täysin mahdotonta, koska kotona olevalle lapselle ei ole kurssin ajaksi hoitopaikkaa. Espoossa oli jo ennen hankkeen aloitusta ajatus lasten päivähoiton järjestämisestä avoimessa päiväkodissa äidin suomen

kielen opiskelun ajaksi. Nyt tavoitteena on saada tällainen käytäntö pysyväksi. Teemapajojen myötä yhteistyötä lähdettiin kehittämään alueellisesti, jota on kuvattu kuviossa 1. Jokaiselle Espoon alueelle syntyi hieman eri toimintoja ja ryhmiä, jotka ovat käynnistyneet syksyllä 2009.

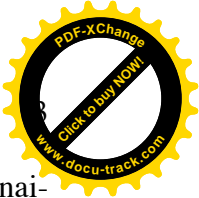
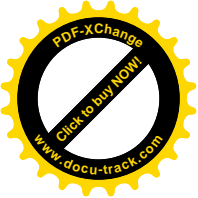

Kuvio 1. Espoon yhteistyöverkosto maahanmuuttajaidin kotoutumisen tukemiseksi (Espoon maahanmuuttajapalvelut 2009).

6 VOIMAANTUMINEN JA KOTOUTUMINEN

Voimaantumisen käsitteelle löytyy monenlaisia määritelmiä, mutta siitä on löydettävissä yhtymäkohtia kotoutumisen käsitteelle. Maahanmuuttajanaisilla on suurempi riski syrjäytyä kuin muilla ryhmillä. Henkilön voimavaroilla ja halulla on suuri merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä. Itsemääräminen, vapaus ulkoisesta pakosta ja omien voimavarojen löytäminen ovat merkittäviä voimaantumisen avainsanoja. Samat avainsanat esiintyvät käytännön viranomaistyössä maahanmuuttajien kanssa.

Lazo (1995: 25) määrittelee voimaantumisen voimavarojen ja keinojen hankkimisen, tuottamisen, lahjoittamisen prosessiksi tai se on prosessi, jossa näiden saavuttaminen mahdollistetaan. Voimaantuminen on jatkuva prosessi, jossa voimaantumisen tila on muuttuva. Se on jatkumo, jossa voimaantumisen aste vaihtelee (Lazo 1995: 27). Siitosen (1999) määritelmän mukaan voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa, hän määrää itse itseään ja on vapaa ulkoisesta pakosta, kuten esimerkiksi viranomaisista

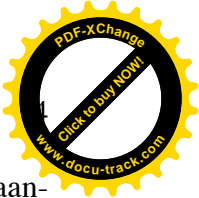
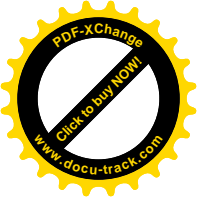
kotoutumisajan jälkeen. Voimaantumisen tila on vaihteleva ja se ilmenee eri ominaisuuksissa kuten käyttäytymisessä, taitoina ja uskomuksina. (Siitonen 1999: 93.)

Voimaantuminen on käsite, joka ei ainoastaan koske omaa identiteettiä vaan nostaa esiin laajemman analyysin ihmisoikeuksista ja sosiaalisista oikeuksista. YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen 23. artiklan ensimmäisessä kohdassa todetaan, että jokaisella on oikeus työhön ja 26. artiklassa sanotaan, että jokaisella on oikeus saada opetusta (Ihmisoikeusliitto.net 2007). Kotouttamistoimenpiteillä näiden oikeuksien täyttäminen tulisi mahdollistaa pakolaiselle ja maahanmuuttajalle. Yhteiskunnan toimintaan osallistuminen tasavertaisena yhteisön jäsenenä on sosiaalinen oikeus kenelle tahansa.

Voimaantuminen on prosessi, jossa muutetaan voiman jakoa sekä välisissä suhteissa että yhteiskunnan instituutioissa (Stromqvist 1995: 13), mikä muistuttaa kotoutumisprosessin kaksisuuntaisuudesta, jossa vähemmistö- ja enemmistöryhmien odotetaan muuttuvan. Voimaantumisen ja sisäisen voimantunteen tarve tulee ajankohtaiseksi viimeistään silloin, kun ihmistä estetään tai yritetään estää voimaantumasta (Siitonen 1999: 117).

Stromqvistin (1995: 15) mukaan voimaantumista ei voi kehittää avunsaajien keskuudessa vaan osallistujissa. Siitonen (1999: 161) taas korostaa, että voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jossa voimaa ei voi antaa toiselle. Voimaantuminen vaatii yksilön osallistumista suoraan suunnitteluun ja toteutukseen. Se voi onnistua vain jos se on oppimisen käytäntö, joka on yhteydessä yksilön joka päiväsiin kokemuksiin. Sen tulee rakentua tiedollisten, tunneperäisten ja kulttuuristen voimavarojen varaan, joita yksilöt voivat siirtää heidän sosiaalisen tilaan. (Stromqvist 1995: 18.) Maahanmuuttajalla on lain mukainen oikeus kotoutumissuunnitelman tekoon ja saa täten mahdollisuuden tuoda esiin omat toiveet ja tavoitteet omalle kotoutumiselleen. Kotoutumissuunnitelmaa tarkistetaan ja muutetaan tarvittaessa. Voimaantumisen näkökulmasta yksilö saa tällöin osallistua itse oman elämänsä suunnitteluun ja siten päättää itse sen toteuttamisesta. Kotoutumisen prosessissa yksilön odotetaan osallistuvan yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen eli siirtämällä oppimansa omaan sosiaaliseen tilaansa.

Stromqvist määrittelee voimaantumiselle neljä eri osa-aluetta: kognitiivisen, psykologisen, taloudellisen ja poliittisen (Stromqvist 1995: 14-16). Kognitiivinen voimaantumi-

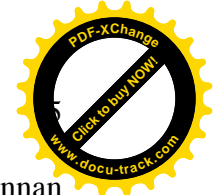
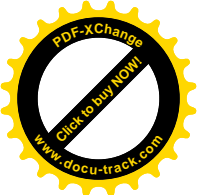

nen on muun muassa omien laillisten oikeuksien tunnistaminen. Psykologinen voimaantuminen on taas tietoisuuden kehittyminen; yksilöt voivat itse toimia yksilöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla parantaakseen omaa tilaansa sekä muodostaa uskoa, että he onnistuvat muutospyrkimyksissään. Jotta voimaantumista voi tapahtua psykologisella tasolla, vaatii se taloudellisia voimavaroja. Osallistuessaan tuottavaan toimintaan, taloudellinen itsenäisyys lisääntyy, ja se parantaa voimaantumisen mahdollisuuksia. Voimaantumisen prosessi vaatii lisäksi yksilöllistä tietoisuutta ja kollektiivista toimintaa sosiaalisen muutoksen saavuttamiseksi. Poliittinen voimaantuminen tarkoittaa kykyä analysoida ympäristöään poliittisin ja sosiaalisin ehdoin, joka tarkoittaa myös kykyä organisoida ja mobilisoida sosiaalista muutosta. (Stromqvist 1995: 14-16.)

Stromqvistin määrittelemät voimaantumisen osa-alueet liittyvät varsin hyvin kotoutumisen tavoitteisiin. Kotoutumisen tavoitteena on osallistua yhteiskunnan toimintaan, mutta ilman yhteiskunnan toimintojen tuntemista osallistuminen ei ole mahdollista. Tietoisuus omasta elämäntilanteestaan ja kyky hallita sitä sekä yhteisöön kuuluminen vaikuttavat kotoutumisen prosessiin. Taloudellisten voimavarojen lisääntyminen on kotouttamisessa kotouttamislaissa asetettu tavoite; työelämään osallistuminen.

Siitosen (1999: 116) mukaan voimaantuminen koostuu premisseistä, jotka muodostavat teorian voimaantumisesta. Voimaantumisen premisseihin kuuluu, että se on henkilökohtainen, ihmisestä itsestään lähtevä, ja sosiaalinen prosessi; voimaa ei voi antaa toiselle. Voimaantuminen tapahtuu luontevimmin mahdollistavaksi koetussa ympäristössä, jossa ihminen kokee esimerkiksi ilmapiirin turvalliseksi, itsensä hyväksytyksi ja asemansa tasa-arvoiseksi. (Siitonen 1999: 116.)

Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Voimaantumisen osa-prosessit ovat merkityksellisiä myös hyvinvoinnin kannalta. Jos ihminen voi voimaantua omista lähtökohdistaan, voimaantumisen kokemusta seuraa todennäköisesti myös hyvinvoinnin kokemus. Hyvinvointi oletetaan voimaantumisessa kokonaisvaltaiseksi hyvinvoinniksi eikä jakoa tehdä fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen hyvinvointiin. Kotoutumisen onnistumisen merkkeinä pidetään henkistä ja fyysistä terveyttä, yleistä tyytyväisyyttä, hyvää itsetuntoa, hyviä työsuorituksia ja arvosanoja (Liebkind 2000: 17). Kotoutuessaan maahanmuuttaja osaa jo suomen kieltä, pääsee mahdollisesti työelämään ja pystyy takaamaan itselleen toimeentulon, jolla on merkitystä ihmisen fyysiseen hyvinvointiin.

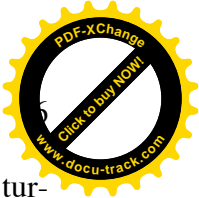
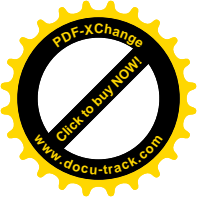
Ihminen voi hyvin, kun hän pääsee toteuttamaan itseään tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä.

Voimaantumisen kannalta on tärkeää, että ihminen voi vapaasti asettaa itselleen tulevaisuuden unelmia. Voimaantumiseen vaikuttaa päämäärien asettamisen lisäksi halu ymmärtämiseen ja menestymiseen sekä osallistuminen yhteisten päämäärien asettamiseen. (Siitonen 1999: 119.) Siitosen mukaan valinnanvapaus, vapaaehtoisuus, itsemäärääminen ja autonomisuus ovat voimaantumisen keskeisiä käsitteitä. Henkilökohtaisia päämääriä asetettaessa, yksilön arvot ja arvomaailma ohjaa valintoja. Valinnanvapauden arvo ja oikeus vapaasti määrätä oman elämän kurssi ovat tärkeitä päämääriä asetettaessa ja siten yhteydessä voimaantumiseen. (Siitonen 1999: 129.)

Voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila. Se voi olla todennäköisempää jossain tietyssä ympäristössä kuin toisessa. Muun muassa ennakkoluulot vaikuttavat kielteisesti vähemmistöryhmien hyvinvointiin ja estävät suhteiden syntymistä valtaväestöön, mitkä olisivat kotoutumista edistäviä tekijöitä (Liebkind 2000: 27). Hyvä integraatiokaan jollain elämänalueella, ei kuitenkaan merkitse integraatiota kaikilla elämänalueilla (Säävälä 2007: 64).

Muun muassa uskomukset omiin kykyihin, itseluottamus, minäkuva ja tyytyväisyys ovat tärkeitä omien voimavarojen vapautumisen ja positiivisen latauksen vahvistumisen kannalta. Ihminen arvioi ympäristöään minäkäsityksensä kautta. Ihmisen käsitys itsestään vaikuttaa siihen, miten hän arvioi omat voimavaransa suhteessa odotuksiin omaa tulevaisuuttaan kohtaan. Voimaantumisen kannalta tärkeitä minäkuvan elementtejä ovat normatiivinen minäkuva ja ihanneminäkuva sekä miten näiden minäkuvien pohjalta muotoutuu todellinen yksilön minäkuva, koska sen perusteella asetamme realistisia päämääriä. (Siitonen 1999: 129-130, 132.)

Hyväksyvässä ja arvostavassa ilmapiirissä ihminen uskaltaa ottaa riskejä, onnistuminen tuo itseluottamusta, mikä taas voi tukea itsearvostusta. Itseään arvostavan ihmisen itsetunto paranee tai pysyy terveenä. Näissä prosesseissa ihmisen voimatunne vahvistuu ja ihminen voimaantuu. (Siitonen 1999: 136-137.) Vastuunottamista ja vastuunkantamiseen sitoutumista voidaan edistää osoittamalla ihmiselle, että hänellä on todellinen vapaus ja itsenäisyys asettaa päämääriä, joihin hän voi itse oman halunsa mukaisesti pyrkiä. Vastuu yhteisen hyvinvoinnin edistämisestä sopii voimaantumiseen, koska voi-

maantuminen tapahtuu todennäköisimmin hyväksyvässä, avoimessa, joustavassa, turvalliseksi koetussa ja tasa-arvoisuutta arvostavassa kontekstissa. (Siitonen 1999: 141-142.) Myönteisellä, itsensä ja lähimmäisensä hyväksyvällä, tukevalla ja kannustavalla asenteella ihminen saa lisää voimavaroja. Luovuuden ja voimavarojen vapautumisen kannalta on tärkeää, että ihminen voi itse vaikuttaa tulevaan toimintaansa. (Siitonen 1999: 143-145.)

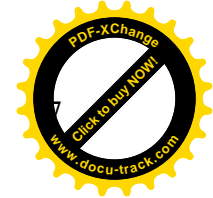
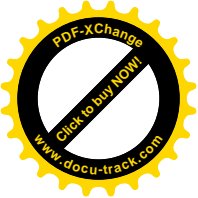
Kotoutumisen alussa maahanmuuttajapalveluiden työntekijöiden roolilla ohjaavina, tukevin ja kannustavina henkilöinä on kotoutumisen ja lopulta voimaantumisen onnistumiseksi suuri merkitys. Kolmen vuoden aikana maahanmuuttajan tulisi olla siirtynyt alun täydellisestä riippuvaisuudesta vastuunottavaksi ja täysipainoiseksi yhteiskunnassa toimijaksi. "Onnistuneen kotoutumisen sävyttämä yhteiskunta olisi monikulttuurinen ympäristö, jossa viranomaiset, poliittiset päättäjät ja kantäväestö loisivat maahan muuttaneelle mahdollisuuden sekä toimia uudessa yhteiskunnassa sekä aktiivisesti pitää yllä omaa erityisyyttään." (Säävälä 2007: 11).

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Tutkimuskysymykset

Espoon maahanmuuttajapalveluissa oli noussut esille tarve selvittää, miten erityisesti luku- ja kirjoitustaidottomat äidit kokevat oman kotoutumisensa, kuinka heidän ääni saataisiin kuuluviin. Tutkimusongelmaani määrittelee Koto - hankkeen teesit: pääkaupunkiseudulla sosiaalialan kotouttamistyö tekee oikeita tekoja suhteessa asiakkaan tarpeisiin. Sosiaalialan kotouttamistyö tehdään vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa ja sosiaalialan kotouttamistyössä kehitetään osallistavia malleja. (Lampelto – Silventoinen 2008: 4). Opinnäytetyöni tavoitteena on nostaa esiin kotoutumisen tärkeitä elementtejä äitien näkökulmasta, löytää äitien kritiikin kohteet ja syytä niihin.

Kokevatko äidit, että heillä on vaikuttamismahdollisuuksia kotoutumisprosessissa? Ymmärtävätkö he, mistä elementeistä kotoutumisprosessi muotoutuu ja pystyvätkö he kontrolloimaan ympäristöään, kuten Zimmerman erittelee voimaantumisen prosessin osia (Siitonen 1999: 89). Ovatko naiset kokeneet maahanmuuttajapalveluiden avun hyödylliseksi omassa kotoutumisprosessissaan ja minkä avun erityisesti?

Tutkimuskysymykset ovat:

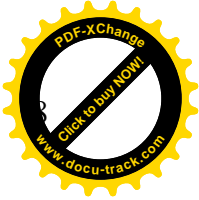
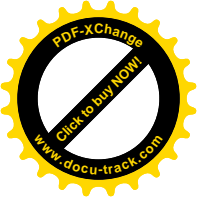
- 1) Miten naiset ymmärtävät kotoutumisprosessin?
- 2) Mitä odotuksia naisilla on kotoutumisesta?
- 3) Kehittäisivätkö naiset kotoutumistoimenpiteitä?

7.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu

Kvalitatiivisilla eli laadullisilla tutkimusmenetelmillä voidaan saavuttaa ilmiöiden prosessiluonne. Laadullinen aineisto on yksinkertaisimmillaan tekstiä. (Eskola- Suoranta 1999: 15 - 16.) Kvalitatiivisen tutkimuksen tärkein tehtävä on lisätä tutkittavan ymmärrystä asioista ja siten vaikuttaa myönteisesti tutkittavien ajattelu- ja toimintatapoihin. Kvalitatiivisista tutkimusmenetelmistä haastattelua esitellään hyvänä keinona saada tietoa ihmisten arjesta. (Vilka 2005: 103.)

Puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu antaa mahdollisuuden saada tietoa ennalta määrätyistä teemoista asiakkaan omin sanoin (kts. Eskola – Suoranta 1999: 86 - 87; Tuomi – Sarajärvi 2002: 77; Vilka 2005: 100 - 104). Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Teemat tulee kuitenkin valita huolellisesti, jotta tutkimuksen kannalta merkityksellisiä vastauksia saadaan. (Tuomi – Sarajärvi 2002: 77-78.) Tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset teema-alueet, joita tulee käsitellä, jotta tutkimusongelmaan pystytään vastaamaan. Teemahaastattelu on mahdollinen myös ryhmähaastatteluita tehdessä. (Vilka 2005: 101-102.) Yksi ryhmähaastattelun käyttötapa on käyttää sitä yksilöhaastattelun ohella (Eskola - Suoranta 1999: 98).

Teemahaastattelun runkoa rakentaessa pohdin, mistä lähtökohdista teemoja kannattaa miettiä. Pelkästä teoreettisesta viitekehuksesta lähtöisin oleva ajattelu ei tuntunut mielekkäältä, vaikka voimaantumisteoria ohjasi kysymysten teemoja. Tässä tutkimuksessa teoriaa on käytetty keinona, jossa se ohjaa uuden tiedon etsinnässä samalla kun se jäsentää kerättyä tietoa (vrt. Eskola-Suoranta 1999: 82). Halusin yhdistää teorian sekä omat kiinnostuksen kohteeni maahanmuuttajuudesta. Niiden pohjalta syntyivät teemahaastattelujen teemat (kts. LIITE 1).

Laadullisen aineiston analyysin tavoite on selkeyttää aineistoa ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta aiheesta (Eskola- Suoranta 1999: 138). Haastattelujen analyysivaiheessa valitut teemat jäsensivät aineistoa. Teemojen mukaisista vastauksista poimin tutkimuskysymysten kannalta olennaisimmat seikat. Teemoittelu vaatii teorian ja empirian vuorovaikutusta (Eskola – Suoranta 1999: 176).

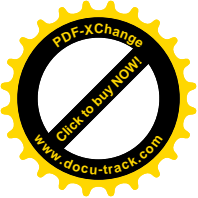
Aineiston keruuajana olin työharjoittelussa Espoon maahanmuuttajapalveluissa ja sen aikana pääsin seuraamaan käytännön kotouttamistyötä maahanmuuttajapalveluissa, joka oli avuksi aineiston käsittelyssä.

7.3 Aineiston kuvaus

Tein opinnäytetyöni haastattelututkimuksena kolmelle maahanmuuttajapalveluiden asiakkaana olevalle naiselle. Haastattelin naiset kahteen kertaan. Haastattelut tehtiin maaliskuussa ja toukokuussa 2009. Haastattelut nauhoitettiin Minidisc-soittimen avulla. Haastattelemiä naisia aloittivat tammikuussa 2009 suomen kielen opiskelun Espoon työväenopiston kurssilla, jonka ajaksi lapsilla oli päivähoitopaikka läheisessä avoimessa päiväkodissa. Kurssi kesti huhtikuuhun saakka.

Haastattelemiä naisia ovat kaikki pakolaisia samasta kieliryhmästä, iältään 17–30 -vuotiaita. Naiset ovat yksinhuoltajaäitejä. Lapsia heillä on Suomessa yhteensä seitsemän. Lapset ovat iältään alle vuoden ja kuuden vuoden väliltä. Suomessa naiset olivat asuneet vähän yli vuodesta 4 vuoteen. Kahdella naisista taustalla on alle viiden vuoden koulutus kotimaastaan, yksi kertoi oppineensa lukemaan ja kirjoittamaan Suomessa. Kaikki haastattelut tehtiin tulkin avustuksella. Tulkit tilattiin Helsingin seudun asioimistulkikeskuksesta. Tulkit olivat kaikki miehiä eikä saman tulkin käyttäminen joka haastattelussa ollut mahdollista.

Ensimmäisellä haastattelukierroksessa kaksi haastattelusta tehtiin Espoon maahanmuuttajapalveluiden tiloissa ja yksi tehtiin puhelinhaastatteluna. Toisen haastattelukierroksen oli tarkoitus olla ryhmähaastattelu, mutta koska paikalle saapui vain yksi äiti, toinenkin haastattelukierros oli yksilöhaastattelu. Ryhmähaastattelun avulla voidaan saada palautetta yksilöhaastatteluista ja vastaajat saattavat myös tuottaa uutta tietoa, mikä ei yksilöhaastatteluissa ole tullut ilmi (Eskola – Suoranta 1999: 95-96). Yksi äideistä kieltäytyi

toisesta haastattelusta.

Kaikissa paitsi yhdessä haastattelussa äidillä oli lapsi tai lapset mukana. Lasten mahdollisen läsnäolon olin ottanut ennen haastatteluja huomioon varaamalla huoneeseen piirustusvälineitä ja leluja.

Kuuntelin haastattelujen nauhoituksen jokaisen haastattelun jälkeen niiden laadun varmistamiseksi. Haastattelut kestivät 30 minuutista 50 minuuttiin. Litteroin haastattelut viimeisen haastattelun jälkeen. Litteroitua tekstiä tuli rivivälillä 1,5 tulkin käännökset huomioimatta yhteensä 54 sivua. Litteroinnin jälkeen poimin litteroidusta tekstistä haastattelukysymysteni mukaiset teemat (LIITE 1).

8 TULOKSET

8.1 Kokemuksia Suomessa asumisesta

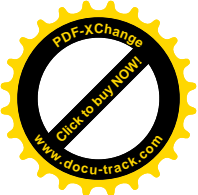
Haastattelemiä naisia olivat kaikki tulleet Suomeen pakolaisina. Pakolaisina he ovat oikeutettuja maahanmuuttajapalveluiden neuvontaan ja tukeen 3 vuoden ajan.

H1: Ei oo ketään suomalaisista tehnyt minulle mitään pahaa, mutta ongelma on se kieli, en osaa kieltä, uusi paikka, systeemi miten eletään täällä.

Naisten kokemukset Suomessa asumisesta olivat pitkälti samansuuntaisia. Alussa elämä koettiin vaikeaksi, etenkin kieli-ongelman vuoksi, mutta sen jälkeen eläminen on helpottunut.

Arjessa elämistä kuvattiin lapsiperheen päivärytmiksi. Aamulla heräämisen jälkeen vietiin lapset joko päiväkotiin tai lähdettiin ulos leikkimään. Käytiin kaupassa ja oleskeltiin kotona. Jokainen oli joskus käynyt asukaspuistossa lasten kanssa.

Naiset halusivat tutustua suomalaisiin ja olisivat valmiita osallistumaan esimerkiksi ryhmätoimintoihin, joissa olisi myös suomalaisia naisia. Suomalaisiin tutustuminen ja ystäväystyminen olisi naisten mielestä hyödyllistä erityisesti suomenkielen kehittämiseksi. Suomalaisiin tutustuminen koettiin kuitenkin hankalaksi kieliesteen vuoksi. Suoma-

laisten hiljaisuus myös ihmetytti yhtä äitiä. Asukaspuistossa suomalaisiin tutustumisesta ajateltiin seuraavasti:

H3: Suomalaisilla on omat ohjelmat ja omat ystävät. Meillä on omat ystävät. Mutta siellä nähdään.

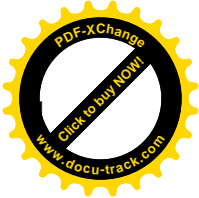
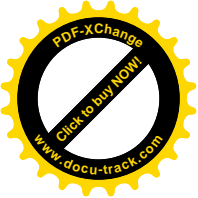
H2: Miten luoda ensimmäinen kontakti suomalaiseen äitiin, vaikka osaisi kieltä?

Samanlaisia kokemuksia suomalaisiin tutustumisesta on saanut myös Marja Tiilikainen omassa tutkimuksessaan somalinaisten kokemuksista (Tiilikainen 2003: 163). Tiilikaisen tutkimuksen mukaan suomalaiset koetaan usein hiljaisiksi, ujoiksi ja sulkeutuneiksi.

Suomessa asumisen hyviksi puoliksi naiset näkivät mahdollisuuden kouluttautua, terveydenhuollon toimivuuden ja turvallisuuden. Haastatellut naiset asuvat Espoossa kerrostalolähiöalueilla, joissa asuu paljon lapsiperheitä. Haastateltavat kokivat asuinalueensa suhteellisen turvallisiksi asuinympäristöiksi, joissa palvelut ovat lähellä.

Suomessa eläminen on antanut ikimuistoisia ja hyviä kokemuksia. Yksi äideistä kertoi muistavansa ikuisesti, kuinka hänen lapsensa sairautta hoidettiin Suomessa hyvin. Toinen äiti taas kertoi olevansa iloinen, kun hänen kotimaahansa jääneet lapsensa saivat nopeasti oleskeluluvan ja pääsivät äidin luokse Suomeen. Rasismia ei kukaan ollut mielestään kokenut, mutta yksi naisista kertoi kokeneensa syrjintää. Nainen kertoi kokemuksestaan, kun bussi ei ollut pysähtynyt pysäkille vaikka hän oli näyttänyt merkkiä. Nainen oli pohtinut jälkikäteen sitä, että tämä on suomalaisten maa eikä hänen kotimaa, hän ei voi vaikuttaa siihen mitenkään.

Voimaantuminen tapahtuu todennäköisimmin hyväksyvässä, avoimessa, joustavassa, turvalliseksi koetussa ja tasa-arvoisuutta arvostavassa kontekstissa. (Siitonen 1999: 141-142.) Asuinalueensa naiset kokevat turvalliseksi, mutta kuten syrjintäkokemus osoittaa, täysin hyväksyvässä ilmapiirissä naiset eivät pääse elämään. Jaakkolan tutkimuksen mukaan suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat muuttuneet hyväksyvämmäksi viimeisen 20 vuoden aikana, mutta suomalaisten asenteet ovat edelleen riippuvaisia muun muassa sukupuolesta, koulutuksesta ja asuinalueesta (Jaakkola 2009: 78).

8.2 Kotoutuminen

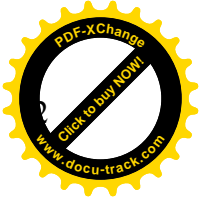
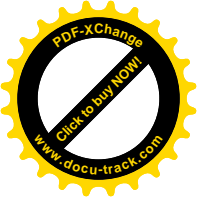
H2: Siitä ei oo kukaan puhunut, mutta ainakin itse haluan kotoutua.

Kotoutumisen käsitettä naiset eivät täysin ymmärtäneet tai heillä ei ollut mielikuvaa sen varsinaisesta sisällöstä. Kotoutuminen nähtiin kuitenkin positiivisena asiana ja naisten oma tunne on, että haluaa kotoutua ja tunne on ajan myötä kasvanut. Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen kokemuksista toteutetusta haastattelututkimuksesta on saatu samansuuntaisia kokemuksia koskien kotoutumissuunnitelmaa, käsitys sen merkityksestä omassa kotoutumisessa oli jäänyt haastatelluille hämäräksi (Suokonautio 2008: 75).

Suomessa kotikunnan saaneella työttömällä, työmarkkinatuen tai toimeentulotuen piirissä olevalla maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan (Sisäasiainministeriö 2009). Kotiäideille, vanhuksille tai sairaille kotoutumissuunnitelma pitäisi lain mukaan tehdä kunnan toimesta, maahanmuuttajapalveluissa, kun muille kotoutumissuunnitelmaan oikeutetuille se tehdään työvoimatoimistossa (Oksanen 2009).

Maahanmuuttajapalveluissa kotoutumisesta ei asiakastyössä puhuta suoraan. Sosiaalityöntekijän tapaamiset ovat ohjausta ja neuvontaa, jotka koskevat pääasiassa käytännön asioita toimeentulotuesta oleskelulupahakemusten täyttämiseen ja kaikkia muita kotoutumiseen oleellisesti liittyviä aiheita. Ensimmäisestä sosiaalityöntekijän tapaamisesta naiset muistivat päällimmäisenä sen, että ensin huolehdittiin tärkeimmät hyvinvointiin ja perheeseen liittyvät asiat. Vasta sen jälkeen mietittiin yhdessä raha-asioita ja Suomessa elämistä.

Kolme vuotta riittää yhden naisen mukaan sopeutumiseen Suomessa, mutta ei kielen oppimiseen. Yhden naisen mielipide kotoutumisesta on, että on hänen velvollisuus kotoutua ja siten maksaa Suomelle takaisin apu, jonka hän on saanut. Kotoutuminen naisten mukaan vaatii omaa aktiivisuutta ja ahkeruutta, vastuun ottamista omista asioista. Jotta voisi kotoutua, naisten mielestä sitä varten täytyy tietää ”miten Suomi kulkee”, osata maan laki ja tavat. Kaikki korostivat suomen kielen roolia kotoutumisessa.

H2: Ilman kielen oppimista ei pysty sopeutumaan eikä kotoutumaan.

H2: Suomen opiskelu on kaiken a ja o. Suomen kieleen pitää panostaa niin paljon, että se on avainasemassa tällä hetkellä.

Suokonaution (2008: 77) saamat tulokset kotoutumissuunnitelmien sisällöistä ovat samankaltaisia haastattelemieni naisten kotoutumisen kokemusten kanssa. Suomen kielen oppiminen on ensisijainen tavoite monelle maahanmuuttajalle ja sama ilmiö korostuu muissakin tutkimuksissa (kts. Säävälä 2007: 59, Tiilikainen 2008: 94)

Kun naiset vertasivat itseään muihin samassa tilanteessa oleviin pakolaisiin, he olivat huomanneet, että jotkut ovat pärjänneet paremmin, jotkut huonommin. Itse naiset kokevat olevansa kotoutumisessa keskivertoisessa asemassa. Yhdeksi syyksi arvioitiin motivaation merkitystä. Jos on motivoitunut kotoutumaan tähän maahan ja tykkää suomesta, on helppo kotoutua.

8.3 Suomen kielen opiskelu

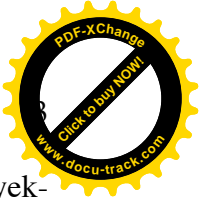
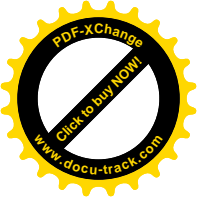
Suomen kielen kurssin naiset kokivat pääosin hyväksi. Kurssi tuntui aluksi vaikealta osallistujien eritasoisuuden vuoksi.

H1: Esimerkiksi mä en oo opiskellu mitään. Se on mulle vaikeaa.

H1: Jotkut siinä oppinut Suomen kieltä ja he osaavat jo. Sitten minä menen sinne ja minä en osaa. Kuin kaksi ryhmää.

Myöhemmin keväällä opetuksen seuraaminen ja oppiminen helpottui. Kurssia ei koettu liian vaikeaksi, mutta ei liian helpoksikaan. Kotitehtäviä naiset ehtivät tehdä usein vasta lasten mentyä nukkumaan, koska lapset vievät suurimman osan ajasta päivässä. Motivaatio suomen kielen opiskeluun kuvattiin paremmaksi kuin aikaisemmin. Jokainen kuitenkin harmittelivat sitä, että kurssille osallistuminen ei aina ollut mahdollista päällekkäisten tapaamisten tai lasten sairastumisen vuoksi.

H2: En halua jatkaa samalla kurssilla.

Kurssin kesto, vain muutama tunti päivässä kaksi kertaa viikossa, koettiin liian lyhyeksi. Opetushallituksen suosituksen mukaan luku- ja kirjoitustaidottomien suomen kielen koulutuksessa lähiovetusta on 4–5 tuntia päivässä ja etäopiskelua tai ohjausta 2–3 tuntia päivässä (Opetushallitus 2006: 13). Kurssi, jolla naiset olivat, ei ollut tarkoitettu ainoastaan luku- ja kirjoitustaidottomille, vaan oli suomen kielen alkeet - kurssi.

Naiset toivoivat kurssin jälkeen, että jatkossa olisi mahdollista osallistua kokopäiväiseen suomen kielen opiskeluun. Naisten mielestä opiskeleminen ei ole riippuvaista siitä, minkä ikäisiä lapset ovat, kunhan lapsille löytyy opiskelun ajaksi hoitopaikka. Kurssin aikana järjestetyn lastenhoidon yksi äideistä koki välttämättömäksi opiskelun kannalta.

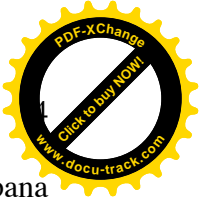
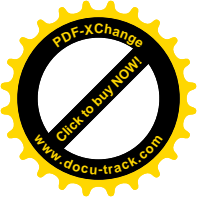
8.4 Vapaus

Voimaantumisen kannalta on tärkeää, että ihminen voi vapaasti asettaa itselleen tulevaisuuden unelmia. Voimaantumiseen vaikuttaa päämäärien asettamisen lisäksi halu ymmärtämiseen ja menestymiseen sekä osallistuminen yhteisten päämäärien asettamiseen. (Siitonen 1999: 119.) Naiset kokivat olevansa vapaita valitsemaan, mitä tulevaisuudessa haluavat tehdä, mutta he kokivat myös olevansa vielä riippuvaisia muista ihmisistä ja palveluista. Naiset kokivat pääasiassa hallitsevansa omaa elämäänsä ja pystyvänsä päättämään omista asioistaan, vaikka he saattoivat tarvita apua etenkin kommunikoinnissa. Sukulaiset tai ystävät ja tuttavat ovat tukeneet naisia Suomeen sopeutumisessa.

Omaa sosiaalityöntekijää ei koettu auktoriteetiksi. Sosiaalityöntekijä nähtiin pikemminkin tasavertaisena ihmisenä, joka haluaa rakentaa maahanmuuttajan elämää Suomessa. Omat mielipiteet ja toiveet uskallettiin esittää, mutta omille ajatuksille haettiin vahvistusta usein sosiaalityöntekijältä.

H3: Ainakin hän tietää paljon paremmin mihin suuntaan mennä.

Maahanmuuttajapalveluiden avun naiset kokivat tärkeäksi eikä heille haastattelutilanteessa tullut mieleen, mitä he menettelystä haluaisivat muuttaa. Oma sosiaalinen verkosto koettiin lähes tasavertaiseksi kuin oman sosiaalityöntekijän apu. Asioista saatettiin ensin kysyä sukulaisilta tai tuttavilta ennen sosiaalityöntekijän apua.

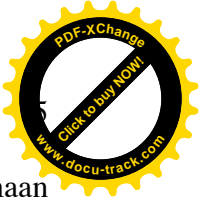
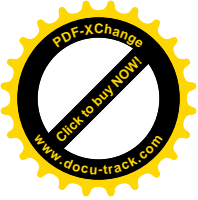

Arvioidessaan omaa tilannettaan viiden vuoden päästä, naiset näkivät sen parempana kuin nyt. Haastattelussa naiset kertoivat tulevaisuuden tavoitteestaan opiskella itselleen ammatti ja sitä kautta työllistyä, korostaen kuitenkin suomen kielen oppimista ensisijaisena tavoitteena. Lasten tulevaisuuden rakentaminen oli myös yksi tärkeä tavoite oman elämän rakentamisen lisäksi. Haastateltujen naisten mielestä sekä äidin että lapsen tulevaisuudelle täytyy rakentaa hyvä pohja. Lapset ovat vielä pieniä ja heidän toivottiin opivan hyvin suomea ja pääsevän opiskelemaan. Naiset näkivät lapsillaan olevan parempi tulevaisuus Suomessa, vaikka he kuitenkin pohtivat kotimaahan paluun mahdollisuutta jonain päivänä. Juuri tällä hetkellä se ei kuitenkaan ole ajankohtainen asia. Oman maan asioista halutaan silti olla ajan tasalla ja kotimaahan pidetään yhteyttä mahdollisuuksien mukaan.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada kokemuksia kotoutumisesta luku- ja kirjoitustaidottomilta tai alle viisi vuotta koulussa olleilta kotiäideiltä, heidän itsensä kertomana. Tavoitteena oli löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin, joita ohjasivat voimaantumisteoria ja kotoutumisen käsite. Miten naiset ymmärsivät kotoutumisprosessin ja mitä odotuksia heillä oli? Miten naiset kehittäisivät kotoutumistoimenpiteitä? Tämä kyseinen ryhmä valittiin tutkimuskohteeksi siitä syystä, että heidän heikon koulutustaustan vuoksi, näillä naisilla on suurempi syrjäytymisvaara.

Haastateltujen naisten kokemukset omasta kotoutumisestaan antaa sen käsityksen, että he ovat kotoutumisessaan oikealla tiellä. Vaikka naiset eivät täysin ymmärrä, mitä kotoutuminen käsitteenä tarkoittaa, vastauksista voi todeta, että he ymmärtävät sen sisällön. Kotoutuminen nähtiin prosessina ja naiset kertoivat tavoitteistaan oppia suomen kieltä, saada opiskelupaikka ja sitä kautta työllistyä ammattiin. Naiset myös korostivat vastauksissaan oman aktiivisuuden tärkeyttä kotoutumisprosessissa. Ilman elämänhallintaa ja tunnetta omista voimavaroista itsenäisyys ei ole mahdollista. Naisten tavoitteet opiskelusta ja työllistymisestä luo käsityksen, ettei kotiäitiys olisi haastatelluille naisille valinta. Päiväkotipaikan saaminen on mahdollista, mutta suomen kielen alkeisryhmiä ei välttämättä ole saatavilla. Alle vuoden ikäistä lasta ei välttämättä halutakaan laittaa vielä päiväkotiin.

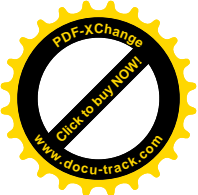

Suomen kielen osaamisen merkitys korostui naisten vastauksissa. Ilman kielen ja maan tapojen tuntemusta kotoutuminen heidän mukaansa ei ole mahdollista. Naisilla ei toistaiseksi ole juurikaan suomalaisia kontakteja omassa sosiaalisessa verkostossaan, joiden kanssa kieltä pääsisi käyttämään ja harjoittelemaan. Naiset näkivät itsensä keskivertaisessa asemassa verrattuna muihin samassa kotoutumisprosessin vaiheessa oleviin maahanmuuttajiin. Suomen kielen asema korostuu myös muissa kotoutumista käsittelevissä tutkimuksissa (kts. Säävälä 2007: 59, Tiilikainen 2008: 94).

Näkökulmat kotoutumiseen ovat hieman erilaisia. Kahden haastatellun sanavalinnat, sopeutuminen Suomeen ja velvollisuus kotoutua saavat miettimään, mikä on kotoutumisen todellinen motivaatio. Huomioon otettavaa on, että vastaukset ovat tulkin kääntämiä, jolloin sanamuodot saattavat vaihdella tulkista riippuen. Sopeutumisen käsitettä käytetään kuitenkin myös muissa tutkimuksissa (vrt. Perhoniemi - Jasinskaja-Lahti 2006: 77). Velvollisuuden kotoutua yksi haastatelluista näki niin, että hän maksaa saamansa avun takaisin Suomelle. Toisaalta naisten vastaukset myös korostivat omaa aktiivisuutta ja vastuunottamista omasta elämästään, joten pelkästään velvollisuudentunnosta ei ole kyse.

Maahanmuuttajien kotouttamislain mukaan kotoutumisen tavoitteena on osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan. Voimaantumisen ja kotoutumisen yhtäläinen tavoite on vapautuminen ulkoisesta pakosta, se edellyttää vastuun ottamista ja voimaantumisen kannalta on tärkeää, että ihminen voi vapaasti asettaa itselleen tulevaisuuden unelmia. Vapaus ja oman elämän hallinta ovat käsitteinä kytköksissä itsenäisyyteen ja omaan aktiivisuuteen. Voimaantunut henkilö on löytänyt omat voimavarat ja määrää itse itsensä (Siitonen 1999: 93).

Maahanmuuttajapalveluiden tuesta ja avusta oltiin kiitollisia, mutta näistä haastatteluista ei ilmennyt kritiikkiä eikä kehittämiskohteita maahanmuuttajapalveluita kohtaan. Toistaiseksi naiset ovat vielä riippuvaisia maahanmuuttajapalveluiden avusta, mutta tämäkin asetelma tulee tulevaisuudessa muuttumaan. Suomen kielen opiskelun myötä heidän voimavarat ja kyky omien asioiden hoitamiseen kasvaa ja sitä kautta he voivat saavuttaa itsenäisyyden. Kotoutumisajan jälkeen ihmisen pitäisi olla kotoutunut ja pystyä toimimaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Vielä on aikaista sanoa, millainen haastateltujen naisten tilanne on kotoutumisajan jälkeen.

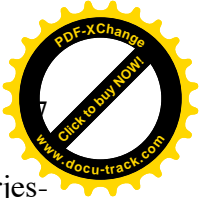
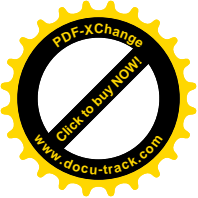

Naisten kertomat kokemukset vastasivat sitä tuntumaa, mikä maahanmuuttajapalveluiden henkilökunnalla jo oli, mutta nämä haastattelut vahvistivat sitä tunnetta. Naiset tiedostavat haastatteluiden perusteella sen tosiasian, että ilman kielitaitoa yhteiskunnassa toimiminen täysipainoisesti ei ole mahdollista. Kuitenkaan heille ei toistaiseksi pystytä tarjoamaan sitä palvelua, jota he itse haluavat. Ainoa kritiikki palveluista koski suomen kielen kurssin kestoa, sen naiset olisivat halunneet olevan koko päivän kestävä useammin viikossa. Mahdollisuuden lasten päivähoitoon kurssin aikana voidaan todeta olevan tärkeä.

Kokonaisuudessaan haastatteluista voidaan todeta, että naiset ovat valmiita tekemään töitä oman kotoutumisensa eteen. Heillä on motivaatiota opiskella suomea ja kotoutua Suomeen. Ovatko heidän tavoitteet kuitenkin realistisia? Ilman kunnan kielitaitoa tai peruskouluopintoja ammattiin opiskeleminen tulee olemaan heille tulevaisuudessa todellinen haaste. Haastatellut naiset ovat vielä nuoria, joten mikä vain on mahdollista. Lasten tulevaisuus nähtiin paremmaksi Suomessa kuin kotimaassa. Tästä voi päätellä, että ajattelemalla omaa tulevaisuuttaan naiset rakentavat tulevaisuutta myös lapsiensa hyvinvoinnin eteen.

Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että kotouttamistoimenpiteet riittävät kotona oleville naisille lähes sellaisenaan, kunhan lasten hoito on mahdollistettu kurssin tai opiskelun aikana. Yhtäläillä kotona oleville naisille tulisi mahdollistaa myös pidempi aikainen, intensiiviopiskelu suomen kielen oppimiseksi heidän sitä halutessaan. Opetushallituksen suositus luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien opetuksesta (2006) suositaa, että luku- ja kirjoitustaidottomalle opetusta tulisi olla paljon enemmän kuin haastattelemilleni naisille tarjotaan (Opetushallitus 2006: 13). Seuraavana vuonna ilmestynyt Opetushallituksen laatima suositus aikuisten maahanmuuttajien kotoutuskoulutuksesta (2007) toteaaakin, että kotiäitien tapauksessa tulisi selvittää voidaanko heille tarjota vaihtoehtoisesti kielen opiskelua, harjoittelua tai muuta kotoutumista edistävää toimintaa muutamia tunteja viikossa. (Opetushallitus 2007: 41.)

Luku- ja kirjoitustaidoton kotiäiti vaikuttaakin olevan haasteellinen yhdistelmä kotouttamisen palvelujärjestelmälle. Koulutuksen järjestäjän tulisikin ottaa huomioon asiakaslähtöisemmin maahanmuuttajan omat tavoitteet kotoutumisensa suhteen. Säävälän (2007: 58) mukaan kotona lapsia hoitavien naisten palveluihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Sellaiset palvelut lisäävät naisten omaa, mutta myös koko perheen hyvin-

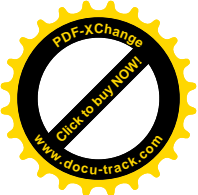
vointia. Helsingin kaupunki on jo vastannut kotiäitien suomen kielen opiskelun järjestämisen haasteeseen. Helsingissä toimii perhetalo Sahrami sekä Chili - hanke, jossa naisille järjestetään suomen kielen opetusta, samalla kun lapset ovat päivähoidossa samassa rakennuksessa, missä suomen kielen opiskelu tapahtuu. (Helsingin kaupunki 2008.)

Tämä opinnäytetyö käsittää vain kolmen pakolaisäidin kokemuksia Suomeen kotoutumisesta. Tutkielman ulkopuolelle jää monia muita syrjäytymisvaarassa olevia maahanmuuttajanaisten ryhmiä. Kaikki Suomeen tulevat maahanmuuttajat eivät saa maahanmuuttajapalveluiden tukitoimia eikä ole oikeutettuja kotoutumissuunnitelmaan. Tällaisia ovat muun muassa avioliiton kautta Suomeen tulevat maahanmuuttajanaiset, joita on enemmän kuin pakolaisia. Heidän ainoa kontakti suomalaiseen palvelujärjestelmään saattaa olla neuvola, joten heidän kotouttamistyötään on edelleen kehitettävä. Kuinka ensinnäkin saada heidät mukaan esimerkiksi ryhmätoimintoihin, josta he saavat tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Tai miten he löytävät suomen kielen koulutukseen? Tämän tutkielman maahanmuuttajanaiset on ohjattu suomen kielen kurssille sosiaalityöntekijän toimesta. Tulevatko he ohjautumaan jatkossa itsenäisesti uusille suomen kielen kursseille ja myöhemmin opiskelemaan?

10 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija on keskeinen tutkimusväline ja tutkimuksen luotettavuuden yksi kriteeri on tutkija itse (Eskola – Suoranta 1999: 211). Tutkimuksen eettisyyttä voidaan pohtia mm. seuraavien kohtien avulla: Tutkimuslupa haettiin asianmukaisesti Espoon sosiaali- ja terveystoimen hallintopalveluilta ja se myönnettiin 11.2.2009. Tutkimusluvan saannin edellytyksenä mainittiin, ettei tutkittavien tietoja käytetä tavalla, että siitä syntyisi vahinkoa tutkittaville tai heidän läheisilleen. Tutkimustuloksia ei myöskään saa esittää niin, että niistä voi tunnistaa yksittäistä henkilöä. Tietojenkäsittelyn osalta mitään henkilötietoja ei raportissa ole esitetty ja aineiston kuvaus on jätetty varsin yleiselle tasolle. Tutkimusaineiston keruuta varten jokaiselta haastateltavalta kysyttiin lupa haastattelun nauhoittamiseen ja tulkin käyttöön. (vrt. Eskola – Suoranta 1999: 52-53.)

Roolini Espoon maahanmuuttajapalveluissa haastattelujen tekoaikana oli työharjoittelija. Työharjoitteluni aikana tapasin monia työharjoitteluohjaajani asiakkaita, mutta haastatellut naiset olivat kahden muun sosiaalityöntekijän asiakkaita, mikä on mielestäni pa-

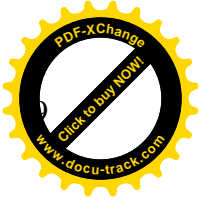
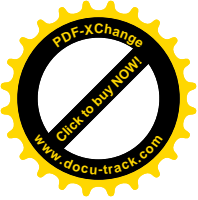

rantaa haastattelujen objektiivisuutta ja eettisyyttä. Naiset ohjautuivat minun kutsustani sekä sosiaalityöntekijöiden ohjauksesta haastatteluihin, mutta en usko, että naiset suosivat haastatteluun pelkästään velvollisuuden vuoksi. Yhden naisen kieltäytyminen jatko-haastattelusta oli yllätys. Missään nimessä ketään ei pakotettu haastatteluun.

Haastattelut olivat lyhyempiä kuin odotin. Tulkin kanssa työskentelyyn tulee varata aikaa, mutta naisten vastausten ytimekkyys yllätti minut. En välttämättä osannut myöskään kysyä riittävän avoimesti valitsemistani teemoista. Liian suljetut kysymykset johtivat siihen, että kysymyksiin oli liian helppo vastata kyllä tai ei. Johtuiko tämä haastattelijan jännityksestä vai osaamattomuudesta kysyä jatkokysymyksiä. Olisivatko vastaukset sittenkään olleet kattavampia? Huomioon täytyy ottaa myös se, että vaikka olin järjestänyt haastateltavien lapsille tekemistä haastattelujen ajaksi, lasten läsnäolo kuitenkin vaikutti haastattelujen sujuvuuteen ja kahdessa haastattelussa tulkin puhelimen soiminen keskeytti haastattelun.

Suunnittelemani ryhmähaastattelu ei toteutunutkaan ja kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Ryhmähaastattelulla olisi voinut kehittyä naisten välistä keskustelua heidän kokemuksista ja tavoitteistaan, ehkä paremmin myös palautetta kotoutumista tukevista palveluista. Tulosten ja johtopäätösten luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että tutkimus koski vain kolmen naisen haastatteluja. Tutkimuksessa on käytetty paljon verkodokumentteja, jotta maahanmuuttajuuteen liittyvät tilastot olisivat mahdollisimman ajan tasalla.

Lisäksi tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa, ymmärsivätkö naiset todella kotoutumisen käsitteen, koska sanalle ei välttämättä ole samanlaista vastinetta heidän kielessään ja jokainen tulkki käänsi käsitteen ehkä hieman eri tavoin. Tulkit olivat miestulkkeja, mutta naiset olivat tästä tietoisia jo ennen haastatteluja. Ainakaan naisia ei vaikuttanut häiritsevän, että tulkki on mies. Kuitenkin haastateltujen kulttuuritaustan vuoksi sukupuoli-rooleilla on saattanut olla vaikutusta vastauksiin. Normaalisti viranomaisasioita hoitaessa asiakas harvoin pystyy vaikuttamaan kuka tulkki on kääntämässä. Pyysin tulkkikeskuksesta naistulkkeja, mutta niitä ei ollut saatavilla haluamilleni haastatteluajoille.

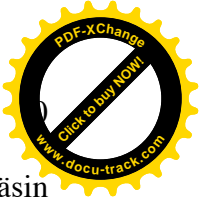
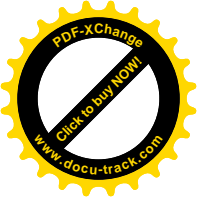

11 LOPUKSI

Tämä opinnäytetyö tehtiin osana Koto-hanketta, pääkaupunkiseudun yhteistä maahanmuuttajien kotouttamistyön kehittämishanketta. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kotona olevien luku- ja kirjoitustaidottomien tai heikon koulutustaustan omaavien naisten kokemuksia omasta kotoutumisestaan. Haastattelut avasivat naisten kokemuksia ja heidän ääntä saatiin kuuluviin. Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että naisilla on tavoite kotoutua Suomeen, mutta ilman suomen kielen oppimista se ei ole mahdollista. Kotouttamispalvelut eivät kuitenkaan pysty tällä hetkellä sellaisenaan vastaamaan heidän tarpeeseen.

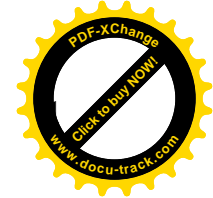
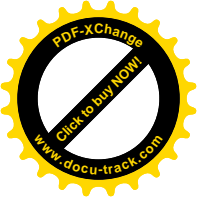
Koto-hankkeen loppuseminaari järjestettiin Espoon Hanasaassa 11.9.2009. Seminaarissa esiteltiin hankkeen aikaansaannokset, tulokset ja tuotokset suurelle joukolle eri toimijoita ja siten pääkaupunkiseudun maahanmuuttoyksiköissä tehtävää työtä tehtiin näkyväksi. Hankkeen aikana haimme lisäksi kokemuksia Ruotsista Tukholmasta, jossa maahanmuuttotyötä on tehty jonkin verran pidempään kuin Suomessa. Ruotsissa saaduista kokemuksista on kuitenkin huomattavissa edelleen, ettei kotouttamistyö ole yksinkertaista. Koto-hanke on saanut Sisäasiainministeriön jatkorahoituksen, jonka avulla Koto-hankkeen aloittamaa työtä jatketaan ainakin vuoden 2009 loppuun saakka. Jatko-hankkeen aikana Koto-hankkeen aikana kehitettyjä malleja toteutetaan käytännössä ja niitä arvioidaan.

Hankkeessa mukana oleminen on ollut ammatillisesti upea mahdollisuus. Käytännön kotouttamistyöhön tutustuminen niin juuri maahan tulleen kuin jo kotoutumisajan loppuvaiheessa olevan asiakkaan kanssa lisäsi ymmärrystä siitä, miten kotoutuminen prosessina tapahtuu. Osa maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn tiedosta on niiden työntekijöiden hiljaista tietoa, jotka tätä työtä tekevät. Espoon maahanmuuttajapalveluiden harjoittelijana osallistuin aktiivisesti hankkeen tapahtumien suunnitteluun ja toteutukseen, mikä on antanut eväitä tulevaisuudessa työskennellä projektiluontoisissa ja maahanmuuttoon liittyvissä työtehtävissä. Omasta työpanoksestani hankkeeseen, tästä opinnäytetyöstä, olen saanut hyvää palautetta jo ennen kuin se on valmistunut esitellessäni tuloksia hankkeen tilaisuuksissa. Työni tämän teeman parissa jatkuu edelleen projektityöntekijänä Koto-hankkeen jatkohankkeessa.

Opinnäytetyön työstäminen on ollut lähes vuoden kestävä prosessi, jonka aikana keräsin aineistoa lähes koko ajan. Ilman harjoittelun yhdistämistä opinnäytetyöprosessiin, tämän opinnäytetyön syntyminen olisi ollut vielä suuremman työn takana. Prosessin aikana haastavinta on ollut työskennellä pelkästään itsensä kanssa, vaikka maahanmuuttajapalvelut ovat olleet tukena koko prosessin ajan.

Maahanmuuttajat ja heidän integroituminen tulee jatkossakin olemaan ajankohtainen ja mielipiteitä herättävä asia. Pakolaisten kanssa tehtävää työtä on tehty ja kehitetty jo 20 vuoden ajan, mutta tarvetta jatkokehitykselle on vielä paljon.

LÄHTEET

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen.
Tampere: Vastapaino.

Espoon kaupunki 2007: Pakolaisten ja paluumuuttajien vastaanotto ja kotouttaminen.
Verkkodokumentti.
<<http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11884;11489;11623>>. Luettu
25.10.2008.

Espoon kaupunki 2009: Maahanmuuttajakoulutus. Espoon työväenopisto. Verkkodo-
kumentti.
<<http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11866;11703;11742;80102>>. Luet-
tu 15.09.2009.

Espoon maahanmuuttajapalvelut 2009: Espoon yhteistyöverkosto maahanmuuttajaäidin
kotoutumisen tukemiseksi. Koto-hankkeen loppuseminaari materiaalia.

Helsingin kaupunki 2008: Kotoutumiskurssit maahanmuuttajanaisille. Verkkodoku-
mentti.
<[http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CON-
TEXT=/Sosv/fi/Palvelut+A-
_/Maahanmuuttajien+palvelut/p_kotoutumiskurssit_maahanmuuttajanaisille](http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Sosv/fi/Palvelut+A-_/Maahanmuuttajien+palvelut/p_kotoutumiskurssit_maahanmuuttajanaisille)>.
Luettu 17.10.2009.

Ihmisoikeudet. net 2007: Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Verkkosivusto.
<[http://www.ihmisoikeudet.net/oikeudellinen-kehitys/ihmisoikeuksien-julistus-
1948?pg=2](http://www.ihmisoikeudet.net/oikeudellinen-kehitys/ihmisoikeuksien-julistus-1948?pg=2)>. Luettu 3.8.2009.

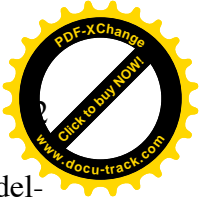
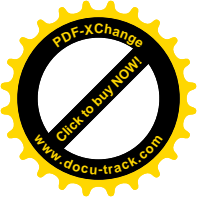
Jaakkola, Magdalena 2009: Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemu-
tokset 1987-2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1/2009. Hel-
sinki: Edita.

Joronen, Tuula 2007: Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset. Haaste
suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiili-
kainen, Marja (toim.) 2007: Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ.
Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.

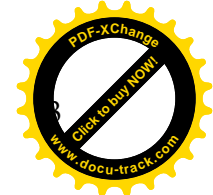
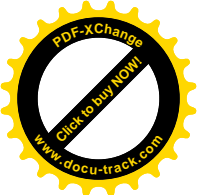
Laki maahanmuuttajien kotoutumisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta
493/1999. Annettu Helsingissä 9 päivänä huhtikuuta 1999.

Lampelto, Riitta – Silventoinen, Paula 2008: Pääkaupunkiseudun kotouttamistyön ke-
hittämishankkeen esittely. Verkkodokumentti.
<<http://www.hel2.fi/waris/KotoHanke/index.htm>>. Luettu 25.10.2008.

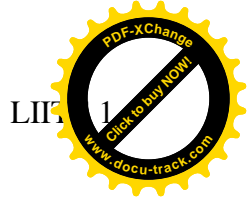
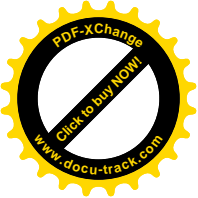
Lampelto, Riitta – Silventoinen, Paula 2008: Pääkaupunkiseudun kotouttamistyön ke-
hittämishankkeen toimintasuunnitelma. Verkkodokumentti.
<<http://www.hel2.fi/waris/KotoHanke/index.htm>>. Luettu 25.10.2008.

- Lazo, Lucita 1995: Some reflections on the empowerment of women. Teoksessa Medel-Añonuevo, Carolyn (toim.): Women, education and empowerment: Pathways towards autonomy. UIE studies 5. Hampuri: UNESCO Institute for Education.
- Liebkind, Karmela (toim.) 2001: Monikulttuurinen suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Luetaan Yhdessä - hanke 2009. Suomen UNIFEM ja Zonta-järjestö.
<http://www.luetaanyhdessa.fi/pub/doc/Luetaan_kampanjainfo_2009-huhtik.pdf>. Luettu 15.9.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2009: Paluumuuttajat. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2475>>. Luettu 17.10.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2009: Kiintiövalinta. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3269>>. Luettu 27.4.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2009: Oleskeluluvat vuonna 2008. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3124>>. Luettu 17.10.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2009: Pakolaiskiintiö. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476,2538>>. Luettu 27.4.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2009: Turvapaikkayksikön tilastoanalyysi 2008. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/download.asp?id=tupa+tilastoanalyysi+2008;1370;{026CD4EB-1BD4-42F3-9652-551162081D0F}>>>. Luettu 27.4.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2009: Turvapaikka-asiat 1-6/2009. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/download.asp?id=tupan+tilastoanalyysi+1%2D6%2F2009;1579;{2F2927A6-0F49-4AFD-8D88-2545CF5356EC}>>>. Luettu 4.9.2009.
- Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.) 2007: Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Martikainen, Tuomas - Tiilikainen, Marja 2007: Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.) 2007: Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Medel-Añonuevo, Carolyn (toim.) 1995: Women, education and empowerment: Pathways towards autonomy. UIE studies 5. Hampuri: UNESCO Institute for Education.
- Oksanen, Leena 2009. Espoon maahanmuuttotyön koordinaattori. Espoon maahanmuuttajapalvelut. Espoo. Haastattelu 15.4.2009.
- Opetushallitus 2006: Luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien koulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi. Verkkojulkaisu.
<<http://www.edu.fi/julkaisut/lukiverkko.pdf>>. Luettu 4.9.2009.

- Opetushallitus 2007: Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetus-suunnitelmaksiksi. Verkkojulkaisu. <http://www.edu.fi/julkaisut/koto_ops.pdf>. Luettu 4.9.2009.
- Perhoniemi, Riku – Jasinskaja-Lahti, Inga 2006: Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997-2004. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Acta Universitatis Ouluensis. Series E, Scientiae rerum socialium. Oulu: Oulun yliopisto.
- Sisäasiainministeriö 2008: Kotouttaminen. Verkkodokumentti. <<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/Pages/F8F05FDA29646B8CC22573B000333A24>>. Luettu 25.10.2008.
- Stromqvist, Nelly P. 2005: The theoretical and practical bases for empowerment. Teoksessa Medel-Añonuevo, Carolyn (toim.): Women, education and empowerment: Pathways towards autonomy. UIE studies 5. Hampuri: UNESCO Institute for Education.
- Suokonautio, Jaana 2008: Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Tiilikainen, Marja 2003: Arjen Islam. Somalinaisten elämää suomessa. Helsinki: Vastapaino.
- Tiilikainen, Marja - Martikainen, Tuomas 2007: Yhteenveto ja keskustelu. Teoksessa Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja (toim.) 2007: Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Tiilikainen, Marja 2008: Menestyvät maahanmuuttajanaiset. Katsauksia 33/2008. Helsinki: Väestöliitto.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Väestörekisterikeskus 2009: Suomen asukasluku vuodenvaihteessa 2008-2009. Verkkodokumentti. <[http://www.vrk.fi/vrk/files.nsf/files/31E00479D0DCDBE5C225757C00444ECB/\\$file/Asukasluku_2008_2009.htm](http://www.vrk.fi/vrk/files.nsf/files/31E00479D0DCDBE5C225757C00444ECB/$file/Asukasluku_2008_2009.htm)>. Luettu 27.4.2009.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. TAUSTA

- Minä vuonna tuli Suomeen?
- Minkä ikäisenä tuli Suomeen?
- Perhesuhteet
 - yksinhuoltaja?
- Koulutustausta
 - käynyt koulua?
 - osaako lukea/kirjoittaa?
- Kielitaito
 - äidinkieli?
 - mikä on oma arvio suomenkielen taidosta tällä hetkellä?

2. AJATUKSIA SUOMESTA JA TÄÄLLÄ ELÄMISESTÄ

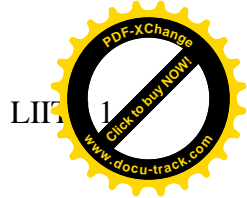
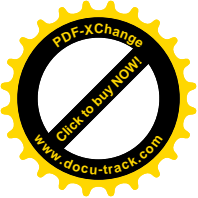
- Millaista on asua Suomessa?
 - millaista oma arki on?
- Ongelmia? Positiivisia kohtauksia?
- Ennakkoluuloja? Pelkoja?

3. ODOTUKSIA KOTOUTUMISESTA

- Kotoutuminen? Mitä se tarkoittaa?
 - Mitä siihen omasta mielestä kuuluu?
 - Suunnitelmallisuus?
- Omat vaikutusmahdollisuudet? Päättääkö itse, mitä tekee?
- Kuinka saanut tukea/apua Suomessa ollessa? Keneltä?
 - avun tarpeellisuus, hyödyllisyys, tärkeys?
- Odotuksia suomen kielen kurssista?
 - helppoa, vaikeaa?
 - vaikutus omaan arkeen?
 - lastenhoito, helpotus vai hankaluus?

4. OMAT TAVOITTEET

- Tahtoa opiskella enemmän ?
 - suomenkieltä? Ammatti?
 - mahdollisia esteitä?
- Perhe?
 - tulevaisuus
- Tunne omista vaikutusmahdollisuuksista?
- Missä näkee itsensä 5 vuoden päästä?

HAASTATTELUKYSELYT

2. haastattelukierros

1. KOTOUTUMINEN

- Millainen on oma käsitys tämänhetkisestä tilanteesta?
 - millaista arki nyt on?
 - meneekö paremmin, huonommin kuin muilla tuntemillasi pakolaisilla?
- Ensimmäiset viikot ?
 - mitä sosiaalityöntekijä kertoi?
 - mitä olisi halunnut tietää enemmän?
 - olisiko jotain halunnut tehdyn toisella tavalla?
- sosiaalityöntekijän valta, auktoriteetti?
- omien ajatusten esille tuleminen
 - saako, voiko sanoa?
 - vapaus valita
- Millainen tilanne olisi paras, että asuminen olisi helpompaa?
- Mitä pitäisi vielä osata, että on kotoutunut Suomeen?
 - mitä siihen tarvitaan?
 - Mitä oman elämän hallinta mielestäsi tarkoittaa?

2. KURSSIT JA PALVELUT

- Työväenopiston kurssi
 - millainen opetus, vaativuus, ryhmä?
 - mitä oppi?
 - onko nyt kurssilla?
- Millainen kurssi olisi paras nyt, jos itse saisi päättää?
- Asukaspuistot, kerhot tai ryhmät, toimintakeskus
 - käykö, miksi?
- Suomalaisiin tutustuminen
 - haluaisiko tutustua, harjoitella suomen kieltä?
 - missä palveluissa voisi tavata heitä?
 - sekaryhmä?

3. MITÄ SEURAAVAKSI?

- omat tulevaisuuden suunnitelmat edelleen samanlaisia?
 - haluaako jäädä Suomeen vai lähteä?
- arjen sujuvuus?
 - tarvitseeko lisää tukea?
 - arvio omista voimavaroista?
- lasten tulevaisuus verrattuna omaan tulevaisuuteen?
 - parempi vai huonompi?